MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता™

May 2020
Issue-34, Vol-01

Phondaghat Education Society's

Arts And Commerce College Phondaghat

Dist: Sindhudurg, Maharashtra, India,

organized

online International Interdisciplinary Conference

on

The role of Economy and Ecology in Sustainable Development.

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat**.

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

79	प्रा.देविदास वि.डॉ.हारगिले	पर्यावरणीय निरंतरतेची भूमिका	381
80	सतीश आशिनाथ गोंडे	भारतातील आंबा उत्पादन आणि निर्यात सद्यस्थिती आणि : भवितव्य	384
81	प्रा.संजय एम.तडवी	ग्लोबल वार्मिंग एकचिकित्सक अभ्यास	389
82	केरबा नामदेव कांबळे	लातूर जिल्ह्यातील यात्रा केंद्राची केंद्रीयता: एक भौगोलिक अभ्यास	391
83	प्रा. राजाराम मारूती कांबळे	लोकसंख्या वाढीचा पाचगणी नगरपालिकेच्या नागरी सुविधावरील परिणाम: एक अभ्यास	396
84	डॉ. संजय तायडे	देवगड तालुक्यातील स्थलांतरीत कुटुंबांच्या सामाजिक व आर्थिक स्थितीचा अभ्यास	403
85	प्रा.हेमंत सुधाकर सामंत डॉ. विशाखा वंजारी	प्रेमचंद यांना आकर्षित करणाऱ्या विचारधारा आणि शाश्वत विकास	407
86	डॉ. सतीश कामत	२१ व्या शतकातील आंबेडकरी प्रेरणेची कविता	413
87	प्रदेविदास गोकुळ गवळी .	शाश्वतविकासातील अडथळे आणिपर्यावरणीय अर्थशास्त्र	420
88	प्रा.शरदकुमार उ. शेटे	भारताच्या वाहतूक व्यवस्थेचा विकास	424
89	प्राकाळगापुरे .ए.ए.डॉ.	मराठवाड्यातील जिल्हानिहाय लोकसंख्या वाढीचा भौगोलिक अभ्यास (२०११ते १९९१.स.इ)	428
90	प्रा. वामन अं. गावडे	चिरंतन विकासामध्ये परिस्थितीकी शास्त्राची भूमीका	431
91	डॉ संतोष.रघुनाथराव रायबोले	स्त्री विमर्श एवं संजीव का 'धार' उपन्यास	434

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

"पर्यावरणीय निरंतरतेची भूमिका"

प्रा. डॉ. देविदास विक्रम हारगिले स. का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय मालवण, जि. सिंधुदुर्ग.

प्रस्तावना :-

सस्टेनेबल डेव्हलपमेंट (Sustainable Development) या शब्द गटात डेव्हलमेंट म्हणजे 'विकास' हा अर्थ रुढ झाला आहे. वृद्धी (Growth) व विकास (Development) असा फरकही स्वीकृत झाला आहे. पण 'सस्टेनेबल' या विश्लेषणात्मक शब्दाच्या वापरात मराठीत बराच फरक आढळतो. सध्याचे लेखन वाचल्यास Sustainable या शब्दासाठी मराठीत सक्षम, चिरंतर, टिकाव, संवर्धनक्षम, सातत्यपूर्ण या शब्दांचा वापर होताना दिसतो. इंग्रजी शब्दकोषांचा आधार घेतल्यास Sustain या क्रियापदापासून सुरुवात करावी लागेल. सस्टेनचा अर्थ टिकून राहणे, तग धरणे, आधार किंवा मदत देणे, पोषण करणे, तसेच पेलणे असे अर्थ रुढ झालेले दिसतात.

चिरंतर / निरंतर विकास :-

औद्योगिक क्रांतीनंतर असे दिसून आले की, आर्थिक वाढीमुळे / विकासामुळे पर्यावरणाची प्रचंड हानी झालेली आहे आणि सद्यकालीन पर्यावरणाच्या स्थितीवरुन भविष्यकालीन आर्थिक विकासावर अनेक मर्यादा येणार आहेत.

गरीब विकसनशिल देशांचे अस्तित्व त्यांच्या उपलब्ध नैसर्गिक साधनसामग्रीवर अवलंबून असते. विकसित, विकसनशील आणि विकसित देशातील पर्यावरणाचे प्रश्न यांमध्ये बरेच अंतर आहे. म्हणून १९९० पासून जागतिक बँक, IMF, WTO आणि UNO (युनो) या सारख्या आंतरराष्ट्रीय संघटनांनी पर्यावरणाची सातत्यपूर्णता आणि चिरंतर विकास या संकल्पनांना महत्व द्यायला सुरुवात केली.

संशोधनाची महत्व व गरज / आवश्यकता :-

पर्यावरणीय निरंतरतेची भूमिका अतिशय महत्वाची आहे. सद्यस्थितीमध्ये आर्थिक विकासाच्या हव्यासापोटी मानव नैसर्गिक साधनसामग्रीचा मोठ्या प्रमाणात अपव्यय करत आहे. मानवाकडून नैसर्गिक साधनसामग्रीचा असाच वापर होत गेला तर पुढील येणाऱ्या पिढीला नैसर्गिक साधनसामग्री शिल्लक राहणार नाही. त्यामुळे पर्यावरणाचे पर्यायाने नैसर्गिक साधनसामग्रीचे जतन किंवा संवर्धन होणे अतिशय गरजेचे आहे. चिरंतर विकास ही संकल्पना फक्त विविध पर्यावरणीय बाबींवर प्रकाश टाकत नाही. तर सुसह्य मानवी जीवनासाठी पर्यावरणाची गुणवत्ता राखणे, त्याचे रक्षण करणे किती आवश्यक आहे. हे सांगण्याचा प्रयत्न करते. २००५ च्या युनोच्या परिषदेत चिरंतन विकासाचे परस्परावलंबी आधारस्तंभ स्पष्ट करण्यात आले. उदा. आर्थिक विकास, सामाजिक विकास आणि सर्व प्रकारच्या विकास प्रक्रियेतील सामाजिक बाबी, पर्यावरणीय बाबी यांचे एकत्रीकरण यांचा समावेश होतो. म्हणजेच आर्थिक भरभराट पर्यावरणाची गुणवत्ता आणि सामाजिक समता ही तिन्ही एकाच वेळी साध्य करणे चिरंतर विकासात अंतर्भूत आहे. यासाठी पर्यावरणीय निरंतरतेला आज महत्व प्राप्त झाले आहे.

संशोधनाची उद्दिष्ट्ये :-

१) चिरंतर विकास या संकल्पनेचे अध्ययन करणे.

२) नैसर्गिक साधनसामग्रीची पर्यायाने पर्यावरणाची आवश्यकता/ गरज याचे अध्ययन करणे.

Studies in Indian Place Names
(UGC Care Journal)
ISSN: 2394-3114
VOL-40-ISSUE-60-MARCH-2020

Positive and Negative Impact of GST in India

Dr. D. V. Hargile
S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalay Malvan,

➢ Introduction: -

It is an indirect tax applicable throughout India to replace the various taxes levied by the central and state governments. Introduction of GST is a step in the reform of indirect taxation in India. GST will merge all types of indirect taxes. The simplicity of the tax structure should led to easier administration and enforcement. In India GST is implemented from 1 July 2017.

➢ Objectives: -

1) To study the Positive Impact of GST.
2) To study the Negative Impact of GST.

➢ Methodology: -

The present research paper is a study of 'Positive and Negative Impact of GST In India' – based on secondary data collected from the published research paper, report in India. Secondary sources include journals and websites.

➢ The following taxes were brought together by the GST: -

1) Central Excise Duty
2) Service Tax
3) Commercial Tax
4) Value Added Tax (VAT)
5) Food Tax
6) Central Sales Tax (CST)
7) Octroi
8) Entertainment Tax
9) Entry Tax
10) Purchase Tax
11) Luxury Tax
12) Advertisement Taxes.
13) Taxes applicable on lotteries.

➢ Positive Impact of GST: -

1) Business wouldn't have to suffer about keeping up with VAT compliances. The impact of GST is to Run a Business easy to all States uniformly.
2) Central and state GST would replace or brought together many Taxes.
3) It will be help to the faster transportation of goods.

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

सर्वव्यापी
अण्णा भाऊ

संपादक
डॉ. देविदास हारगिले, डॉ. नागेश सुर्यवंशी
डॉ. सोमनाथ कदम, डॉ. राज ताडेराव

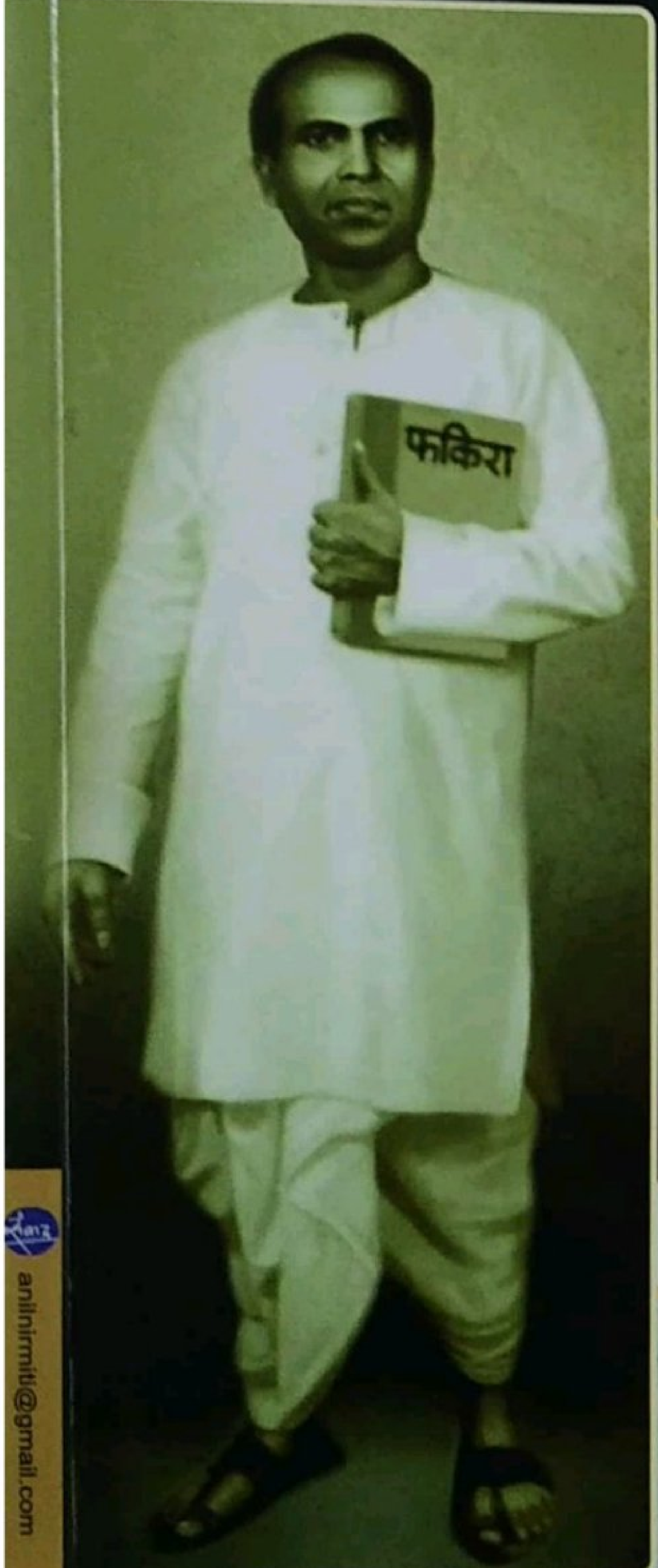

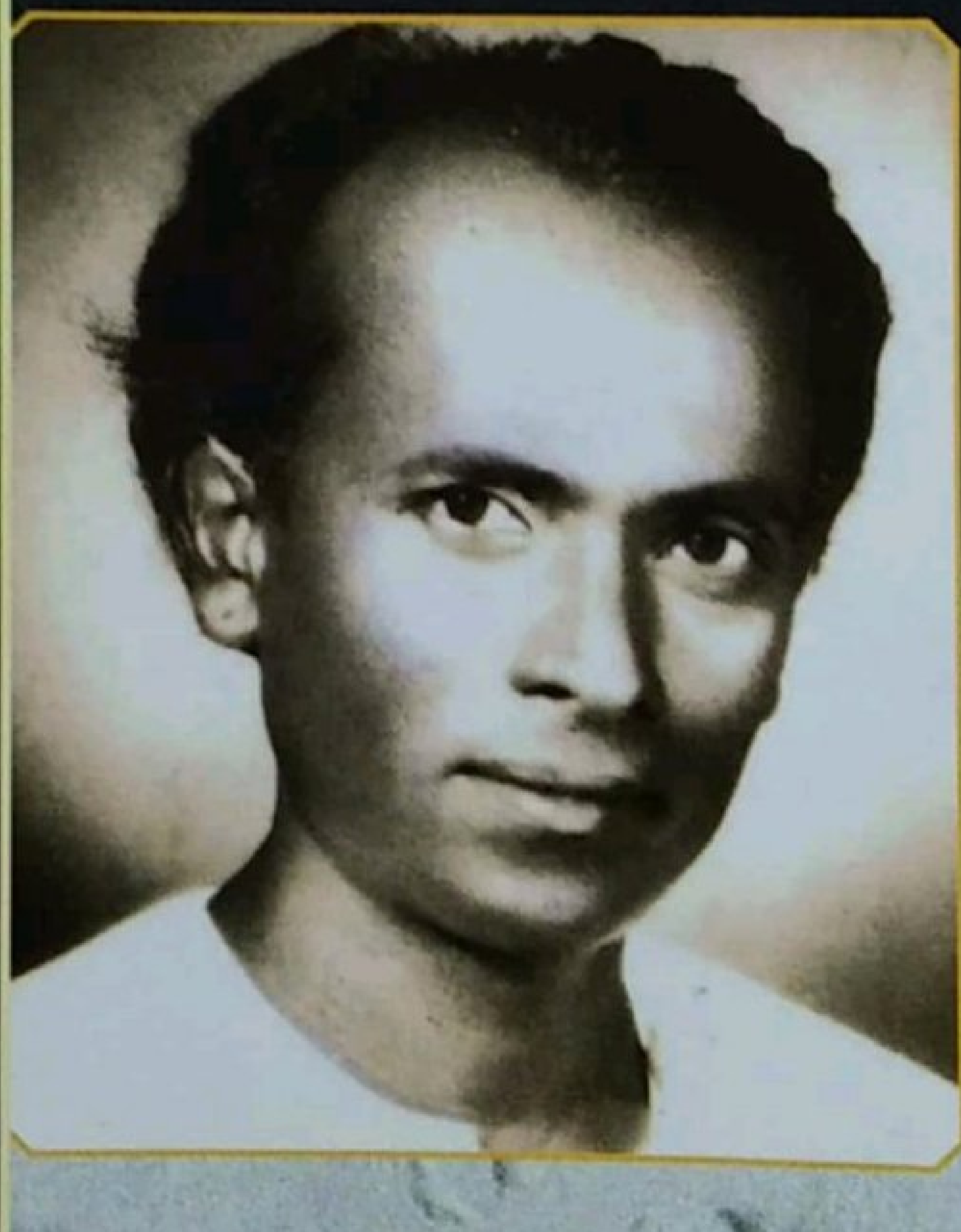

anilnirmiti@gmail.com

Scanned with CamScanner
Scanned by CamScanner

सर्वव्यापी अण्णा भाऊ

डॉ. देविदास हारगिले, डॉ. नागेश सुर्यवंशी
डॉ. सोमनाथ कदम, डॉ. राज ताडेराव
भ्रमणध्वनी- ९४२३७३१३८२

प्रकाशक
अनिल म्हमाने/शोभा चाळके
संचालक
संवाद प्रकाशन प्रा. लि.
८७३, क/२, सी वॉर्ड, सिद्धीश्री प्लाझा,
राजाराम रोड, कोल्हापूर- ४१६००२
मो. ०९८२२४७२१०९, ०९८९०५५४३४०
Email-anilnirmiti@gmail.com

प्रथमावृत्ती : २७ मे २०२०
मुखपृष्ठ : गंगाधर म्हमाने
मुद्रक : मिरर ऑफसेट, कोल्हापूर

ISBN : 978-93-87322-79-0

स्वागतमूल्य : रु. ३५०/-

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

सर्वव्यापी अण्णा भाऊ

संपादक

डॉ. देविदास हारगिले, डॉ. नागेश सुर्यवंशी

डॉ. सोमनाथ कदम, डॉ. राज ताडेराव

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

१५. अक्षर साहित्याचा निर्माता : अण्णा भाऊ साठे / १४१
विद्या राईकवार
१६. साहित्यरत्न अण्णा भाऊ साठे आणि माझी मैना लावणी / १६१
सुनिल हेतकर
१७. अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील तत्वज्ञान / १७१
डॉ. देविदास हारगिले
१८. अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील मुस्लीम समाजजीवन / १७६
डॉ. राजेखान शानेदिवान
१९. प्रतिभावंत लेखक आणि कलावंत-अण्णा भाऊ साठे / १८५
डॉ. नागेश सुर्यवंशी
२०. लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे आणि त्यांचे पोवाडे / १८९
रमेश सावंत
२१. अण्णा भाऊ साठे आणि छत्रपती शिवाजी महाराज / १९४
डॉ. शरद गायकवाड
२२. प्रगत साहित्य चळवळींचे जनक : अण्णा भाऊ / २०५
रागिणी लडगे
२३. लोकनाटयाचे जनक : अण्णा भाऊ साठे / २१२
शंकर गच्चे
२४. उपेक्षितांचा आवाज : अण्णा भाऊ साठे / २२०
सुदेश भालेराव
२५. लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे एक अजरामर साहित्यिक / २३६
प्रा. दशरथ रसाळ
२६. अण्णा भाऊंच्या इनामदार नाटकातील न्यायी संघर्ष / २४२
डॉ. जयद्रथ जाधव
२७. मानवतावादी विचारवंत : अण्णा भाऊ साठे / २४९
डॉ. विठ्ठल भंडारे
२८. पुरोगामी लेखक : अण्णा भाऊ साठे / २५२
प्रा. श्रीमंत दोरवे
२९. अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील परिवर्तनशील विचार / २५६
डॉ. लहू वाघमारे
३०. अण्णा भाऊ साठे यांच्या कथेतील स्त्रीचित्रण / २६३
प्रा. सीमा हडकर
३१. अण्णा भाऊ साठे यांच्या कादंबरीतील फकीरा एक संघर्षमय कथानक / २६८
प्रा. जगदीश राणे

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

कोळंबी उत्पादन : एक अभ्यास

डॉ. देविदास हारगिले

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

कोळंबी उत्पादन - एक अभ्यास

- लेखक -

डॉ. देविदास हारगिले

शिवानी प्रकाशन, पुणे

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

कोळंबी उत्पादन - एक अभ्यास

Kolambi Utpadan – Ek Abhyas

ISBN : 978-93-85426-62-9

लेखक -
डॉ. देविदास हारगिले

© सर्व हक्क सुरक्षित -
सुनिता हारगिले
९९२, विक्रमादित्य, कुंभारमाठ (गोवेकरवाडी),
ता. मालवण, जि. सिंधुदुर्ग.
मोबा. ९४२११८९९०७

प्रकाशक -
शिवानी प्रकाशन, पुणे

मुखपृष्ठ -
रोहन कदम

मुद्रितशोधक -
डॉ. सोमनाथ कदम

मुद्रक -
सुप्रिम प्रिंटर्स, कणकवली

प्रथम आवृत्ती -
१४ एप्रिल, २०२०

मूल्य -
रू. १२०/-

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

प्रा. डॉ. देविदास हारगिले

सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील कोळंबी शेतीचे अर्थशास्त्र या विषयावर प्रा. डॉ. देविदास हारगिले यांचे मौलिक संशोधन असून याबाबतचा सविस्तर अभ्यास त्यांनी प्रस्तुत पुस्तकामध्ये मांडला आहे.

सिंधुदुर्ग जिल्ह्यात कोळंबीच्या उत्पादनवाढी करीता कोळंबी उत्पादकांना प्रचंड संधी आहे. खरं म्हणजे निसर्गाकडे प्रचंड उत्पादकता आहे. परंतु आपण त्याचा योग्य तो वापर करणे गरजेचे आहे. कारण जागतिक हवामानातील बदलांचा माशांच्या उत्पादनावर प्रतिकूल परिणाम झालेला आहे. जगातील साधारणतः २२ टक्के मत्स्यउत्पादन कमी झालेले आहे.

कदाचित भविष्यात ही समस्या अधिकाधिक गंभीर स्वरूप धारण करू शकते यावर कोळंबी शेती हा सर्वात महत्वाचा उपाय आहे.

- प्राचार्य डॉ. श्रीरंग मंडले

ISBN : 978-93-85426-62-9

9789385426629

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

प्रबोधशिल्पी
अण्णा भाऊ साठे

संपादक

डॉ. डी. बी. ताडेराव डॉ. सतीश कामत

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

शिल्पी अण्णा भाऊ साठे

abodhshilpi Anna Bhau Sathe

संपादक

डॉ. डी. बी. ताडेराव, डॉ. सतीश कामत

© सर्व हक्क सुरक्षित

प्रथमावृत्ती

०१ जून २०२०

प्रकाशक

शिवानी प्रकाशन,
हडपसर, पुणे.
मोबा. 9011320659

ISBN- 978-93-85426-56-8

मुखपृष्ठ व अक्षरजुळणी

श्री. संतोष राणे, कणकवली

किंमत

४००/-

(सदरील संपादित ग्रंथात व्यक्त झालेल्या विचार व मजकुराशी संपादक व प्रकाशक सहमत असतील असे नाही)

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

साहित्य सम्राट अण्णा भाऊ साठे यांच्या

जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त

विनम्र अभिवादन!

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

	अण्णा भाऊ साठे एक महान साहित्यरत्न प्रा. कैलास सत्यवान शेलार	४१३
७४	अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील विविध पैलू श्री. कुंडलिक रामचंद्र भिंगारदेवे	४२१
७५	कामगार रंगभूमीवरील अण्णा भाऊ साठे यांचे योगदान प्रा. राजश्री कदम	४२३
७६	अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील मार्क्सवादी प्रेरणा प्रा. दिलीप यशवंत बर्वे	४२८
७७	सत्यशोधक, साहित्य सम्राट, कामगारनेते अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील क्रांतिकारी साम्यवादी आर्थिक दृष्टीकोन डॉ. देवराव सुखदेवराव मनवर	४३७
७८	अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील स्त्री प्रा. विजया नितीन रणदिवे	४४६
७९	अण्णा भाऊ साठेंचे कथात्मक साहित्य प्रा. जगदीश पांडुरंग राणे	४४९
८०	लोकशाहीर अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील आंबेडकरवादी प्रेरणा डॉ. देविदास विक्रम हारगिले	४५४
८१	अण्णा भाऊ साठे यांचे 'स्त्री' विषयक विचार सौ. स्नेहलता जगदीश राणे	४५८
८२	आण्णाभाऊंच्या कथा : मनोरंजनात्मक कि प्रबोधनात्मक एक आढावा प्रा. दिनेश जगन्नाथ नहिरे	४६३
८३	अण्णा भाऊ साठे यांच्या निवडक साहित्यातील स्त्री चित्रण डॉ. सोनाली संतोष कदम	४६७
८४	अण्णा भाऊ साठे यांच्या साहित्यातील भाषिक वैशिष्ट्ये - एक अभ्यास डॉ. रविराज अच्युत फुरडे	४७२
८५	अण्णा भाऊ साठे यांचा आर्थिक दृष्टिकोन प्रा. युवराज धनाजी खडके	४७९
८६	अण्णाभाऊंच्या वैजयंता कादंबरीतील स्त्री व्यक्तिरेखा प्रा. मल्हारी पवार	४८२

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

ISSN 2349-638x
Impact Factor 6.293

Indian Council of Social Science and Research

(ICSSR)Western Regional Centre, Mumbai

and

Sahyadri Parisar Shikshan Prasarak Mandal's

SHRI. MANOHAR HARI KHAPANE COLLEGE OF ARTS AND COMMERCE, PACHAL

At/post- Rayapatan, Tal- Rajapur, Dist- Ratnagiri

Email-mhkcollegepachal@gmail.com

Re-Accrediated 'B' Grade by NAAC

Jointly Organized

One Day National Level

Multi Disciplinary Conference

On

"Impact of Migration on Rural and Urban Area in India"

On Saturday 29th February 2020

Dr. K. M. Kotwal
Principal

Dr. A. D. Patil
Conference Co-ordinator

No part of this Special Issue shall be copied, reproduced or transmitted in any form or any means, such as Printed material, CD – DVD / Audio / Video Cassettes or Electronic / Mechanical, including photo, copying, recording or by any information storage and retrieval system, at any portal, website etc; Without prior permission.

Aayushi International Interdisciplinary Research Journal
ISSN 2349-638x
Special Issue No.73

Disclaimer

Research papers published in this Special Issue are the intellectual contribution done by the authors. Authors are solely responsible for their published work in this special Issue and the Editor of this special Issue are not responsible in any form.

Sr.No.	Name Of Author	Title Of Paper	Page No.
38	प्रा. प्रसाद सुरेश भागवत	ग्रामीण नागरी स्थलांतर प्रक्रियेची कारणमिमांसा	163
39	प्रो.प्रमोद अरविंद देसाई	शहरी स्थलांतराचे स्वरुप व परीणाम	166
40	डॉ. बी.पी. बोगार्डे	मसणजोगी समाजाचे स्थलांतर आणि लोकसंस्कृती	172
41	प्रा. डॉ. सत्येंद्र विजय राजे	स्थलांतराचा रत्नागिरी जिल्हयातील कृषी क्षेत्रावरील प्रभाव (1832 - 1947)	175
42	डॉ. सोमनाथ कदम	सिंधुदुर्गातील स्थलांतरित कातकरी समाजाची संस्कृती आणि समस्या व उपाय	180
43	डॉ. शेखर सुरेश पाटील	स्थलांतरणाची कारणे व परिणाम	184
44	सौ. सविता श्रीमंत शिरोळे	ग्रामीण स्थलांतर - कारणे व परिणाम	190
45	प्रा.डॉ. सुधीर सोपान वाघमारे	भारतातील स्थलांतराची कारणे आणि उपाय योजना	196
46	नेहा अशोक चव्हाण, युक्ता संतोष शिवदे	रत्नागिरी तालुक्यातील ग्रामीण भागातील श्रमिकांच्या स्थलांतराचा अभ्यास	201
47	प्रा. वैभव उदय कीर	भारतातील स्थलांतराचा ग्रामीण व शहरी भागावर होणारा परिणाम	206
48	प्रा.डॉ. डी.टी. कदम,	आदिवासी समाजाचे स्थलांतर : कारणे व परिणाम	210
49	प्रा. संग्राम विश्वास चव्हाण	स्थलांतरीत श्रमिकांच्या आर्थिक सामाजिक , समस्या व उपाययोजना	217
50	प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले	लोकसंख्या स्थलांतराची कारणे आणि परिणाम	221
51	डॉ. एस्. पी. तेरसे	स्थलांतराचे विविध प्रकार आणि स्थलांतराची वास्तविकता	223
52	अस्लम द. अत्तार	महाराष्ट्रातील स्थलांतर प्रश्न आणि उपाय	225
53	डॉ.संगीता भालचंद्र काटकर	कोकण विभागातील स्थलांतर	231
54	प्रा. विनोद कृष्णा भुवड	स्थलांतर आणि स्थलांतराची कारणे	235
55	डॉ.दिनेश सखाराम माश्रणकर	भारतातील ग्रामीण- नागरी स्थलांतर	240

लोकसंख्या स्थलांतराची कारणे आणि परिणाम

प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले
स. का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय मालवण,
सिंधुदुर्ग.

- **प्रस्तावना :-**

देशातील लोकसंख्येत बदल घडवून आणणारा महत्त्वाचा घटक म्हणजे स्थलांतर होय. प्राचीन काळी स्थलांतर हे शिकार, शेती व शत्रुपासून संरक्षण करण्याच्या हेतूने घडून येईल. लोकसंख्या शास्त्राच्या दृष्टीने स्थलांतर म्हणजे मानवाचे एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी होणारे प्रयाण असा व्यापक अर्थ आहे. सुरुवातीच्या काळात गुलामांचे, व्यापारी व सैन्याचे राष्ट्राच्या विस्ताराच्या उद्देशाने स्थलांतर होत होते. साम्राज्यविस्तार व सत्तेचे आकर्षणही प्राचीन काळात स्थलांतरास प्रवृत्त करीत होते. आधुनिक काळात लोकसंख्येचे स्थलांतर हे प्रामुख्याने आर्थिक व व्यापारी उद्देशाने घडून येते. मुळ प्रदेश व दुसरा प्रदेश यांच्यातील नैसर्गिक परिस्थितीत असमानता असल्यास व दुसऱ्या प्रदेशातील अधिक नैसर्गिक संपत्ती उपलब्ध असल्यास स्थलांतर घडून येते. मध्य आशियातून भारतात झालेले स्थलांतर हे याचे उत्तम उदाहरण आहे. स्थलांतर हे अल्पकालीन, दीर्घकालीन, तात्पुरते किंवा कायम स्वरुपाचे असते.

- **व्याख्या :-**

एका गावातील नेहमीचे निवासस्थान बदलून दुसऱ्या गावी दीर्घकालीन किंवा कायमच्या वास्तव्यासाठी जाणे म्हणजे स्थलांतर होय.

- **उद्दिष्टे :-**

१) लोकसंख्या स्थलांतराची कारणे अभ्यासणे.
२) लोकसंख्या स्थलांतराचे परिणाम अभ्यासणे.

- **संशोधन पद्धती :-**

सदर शोध निबंधासाठी दुय्यम सामुग्रीचा वापर करण्यात आला आहे. यासाठी लिखित पुस्तके आणि इंटरनेटवरील प्रकाशित सामग्रीचा उपयोग करण्यात आला आहे.

- **स्थलांतराची कारणे :-**

अ) नैसर्गिक घटक :-

१) दुष्काळ :-

एखाद्या प्रदेशात वारंवार दुष्काळ पडत असेल तर त्या ठिकाणी राहणारे लोक स्थलांतर करतात. दुष्काळ पडल्यामुळे लोकांना स्थलांतर करणे भाग पडते.

२) पूर येणे :-

अतिवृष्टीमुळे मोठ्या प्रमाणात पाण्याची पातळी वाढते व पुर परिस्थिती निर्माण होते. परिणामी मानवी तसेच वित्तहानी मोठ्या प्रमाणात होते. पुरापासून संरक्षणासाठी तेथील प्रदेशातील लोकांना अन्य ठिकाणी स्थलांतरीत व्हावे लागते.

३) भूकंप :-

मोठ्या तीव्रतेच्या भूकंपामुळे जनजिवन विस्कळीत होते. परिणामी तेथील लोकांना स्थलांतरीत व्हावे लागते.

४) रोगांच्या साथी येणे :-

अनेक प्रकारच्या रोगांच्या साथींचा प्रादुर्भाव झाल्यास मोठ्या प्रमाणात आरोग्यविषयक समस्या निर्माण होतात. लोकांमध्ये भितीचे वातावरण निर्माण होते. परिणामी लोक तो परिसर सोडून जाणे पसंत करतात. परिणामी स्थलांतर घडून येते.

Aayushi International Interdisciplinary Research Journal (AIIRJ)
VOL- VII ISSUE- V MAY 2020 PEER REVIEW e-JOURNAL IMPACT FACTOR 6.293 ISSN 2349-638x

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे आर्थिक विचार

प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले.
स. का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय,
मालवण

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे इतिहास, समाजशास्त्र, राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र अशा कितीतरी शास्त्रात अतिशय निष्णांत असे एक अत्यंत बुध्दीमान, असामान्य व्यक्तीमत्व होते. ज्यांनी आपल्या प्रखर बुध्दीमत्तेतून, सखोल अभ्यासातून आणि संशोधनातून अनेक विषयावर वेळोवेळी अत्यंत महत्त्वपूर्ण व उपयुक्त विचार मांडले आहेत. डॉ. बाबासाहेब हे जसे प्रकांड कायदे पंडीत होते तसेच ते जागतिक दर्जाचे थोर अर्थतज्ञ होते. अर्थशास्त्राचे गाढे अभ्यासक, तत्वज्ञ आणि प्रतिभा संपन्न असे प्राध्यापक होते. त्यामुळे त्यांनी मांडलेले आर्थिक विचार अतिशय महत्त्वपूर्ण व आपल्या देशाला आर्थिक संपन्नता मिळवून देणारे आणि देशाचा आर्थिककणा मजबुत करुन आर्थिक दृष्टया सक्षम करणारे आहेत.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ही अशी प्रतिभा संपन्न व प्रचंड बुध्दिमान व्यक्ती होती ज्यांनी केवळ आपल्या वयाच्या पंचविसाव्या वर्षी अतिशय महत्त्वपूर्ण अशा अर्थशास्त्र या विषयाचा अमेरिका, इंग्लंड सारख्या परदेशातील विश्व विद्यापीठात सखोल अभ्यास व चिकित्सक संशोधन केले. त्यांनी १९१५ साली कोलंबिया विद्यापिठात एम. ए. च्या पदवीसाठी लिहिलेल्या 'ॲडमिनिस्ट्रेशन अँड फायनान्स ऑफ दी ईस्ट इंडिया कंपनी' या पहिल्याच शोध प्रबंधात १७९२ ते १८५८ या कालावधीत ईस्ट इंडिया कंपनीचे प्रशासन व वित्त व्यवस्थामध्ये कसे बदल झाले व ते भारतीयांना कसे अन्यायकारक ठरले याविषयी विचार मांडले. तर सन १९१७ साली 'दी इव्हॅल्यूशन ऑफ प्रोव्हिन्शिअल फायनान्स इन ब्रिटीश इंडीया' हा प्रबंध ए.एस्सी. (अर्थशास्त्र) साठी लिहिला होता. त्यात ब्रिटीश केंद्र सरकार आणि त्यावेळीची घटक राज्य यांच्यातील आर्थिक संबंधाचे वर्णन केले होते. तर 'स्टेटस् ॲन्ड मायनॉरिटीज' याग्रंथात स्वातंत्र्योत्तर भारताची विकासाची अर्थनीती काय असावी याचे विश्लेषण केले आहे. यामध्ये त्यांनी गरिबी हटाव, विषमता निर्मूलन आणि शोषणमुक्त समाज यावर अधिक विचार मंथन केले आहे. त्यानंतर पुढे केवळ दोन वर्षानंतरच त्याच कोलंबिया विद्यापीठाने डॉ. बाबासाहेबांना अर्थशास्त्रात दी नॅशनल डिव्हीडंट ऑफ इंडिया – हिस्टॉरिकल ॲण्ड अनॅलिटिकल स्टडी या विषयातील प्रबंधासाठी पीएच. डी. ही पदवी सन्मान पूर्वक बहाल केली. त्याच्याही पुढे जावून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी १९२३ मध्ये लंडन येथील लंडन स्कूल ऑफ इकॉनामिक्स येथून ' डॉक्टर ऑफ सायन्स' ही अतिशय महत्त्वपूर्ण व उच्चकोटीची पदवी संपादन केली ती देखिल अर्थशास्त्र या विषयातच. त्यावर आधारित 'द प्रॉब्लेम ऑफ द रुपी' या ग्रंथ १९२५ मध्ये प्रकाशित केला. १९४७ साली 'हिस्ट्री ऑफ इंडियन करन्सी ॲन्ड बँकिंग' या नावने पुन्हा प्रकाशित झाला. त्यामध्ये त्यांनी भारतासाठी सुवर्ण परिमाण पध्दती हीच योग्य असल्याचे विचार मांडले आहेत. आजची परिस्थिती पाहता त्यांची भमिका निश्चितच योग्य होती असे म्हणावे लागेल. अशा प्रकारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी या अतिशय महत्त्वाच्या व सर्वोच्च पदव्या अर्थशास्त्र विषयावर आपले महत्त्वपूर्ण योगदान देवून मिळविल्या. या पदव्या संपादन करताना डॉ. बाबासाहेबांनी लिखानासाठी जे

Scanned with CamScanner
Scanned by CamScanner

Interdisciplinary Journal
Registration No. 3341/2010

Vol. No. 24 January, 2020
ISSN 2277-4858

THE KONKAN GEOGRAPHER

Interdisciplinary Peer Reviewed
National Level Research Journal"

Half-Yearly

KONKAN GEOGRAPHERS' ASSOCIATION OF INDIA

Chief Editor
Dr. R. B. Patil

KONKAN GEOGRAPHERS ASSOCIATION OF INDIA
SINDHUDURG - MAHARASHTRA - 416602

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

Department of Geography

&

AQAC ARTS & COMMERCE COLLEGE, PHONDAGHAT

Tal. Kankavli, Dist. Sindhudurg

&

KONKAN GEOGRAPHERS' ASSOCIATION OF INDIA

Jointly Organised

One Day National Level Workshop

on

Practical Approach to Climate Change

on 15th Jan. 2020

On the occasion of this workshop we have received research papers. KGAI has given us an opportunity and co-operate to publish these papers in their Journal 'The Konkan Geographer' (with ISSN No. 2277-4858 & Peer reviewed

Dr. Satish Kamat
IC Principal

With Best Complimets from

Shri. Sameer Mangale	*Shri. Manish Gandhi*	*Shri. Shrikant Apte*
Treasurer	Secretary	Chairman

Phondaghat Education Society, Phondaghat

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

Journal Volume 24, January 2020
ISSN 2277 - 4858

THE KONKAN GEOGRAPHER

Interdisciplinary National Level Research Journal of the
KONKAN GEOGRAPHERS ASSOCIATION OF INDIA

INDEX

S.N.	Name of the Research Paper	Author	Page No.
1	Human Life and Co-relation of Environment and Agriculture	Dr. H. M. Pednekar	1
2	A Geographical Analysis of Rainfall distribution in Karnataka State	Dr. C. Mallanna Prof. D. A. Kolhapure	3
3	Food Crops versus Cash Crops: Policy Interventions : A Case Study of Kerala	Arunima Bhattacharya	9
4	Migration of Workers	Dr. S. A. Thakur Pradnya Nikam	15
5	Floods in India with special reference to Duars in WB	Dr. Moushumi Datta	19
6	Use of Agro Meteorological Instruments in Agriculture	Dr. S. B. Jadhav Mr. Rajesh S Kamble	23
7	Flood : Climate Change the only Reason for Flooding in the Western Ghats - A Geographical Analysis	Dr. Prakash B. Holer	28
8	Geographical Analysis of Tehsil-Wise General Landuse Pattern in Ratnagiri district of MS	Gurav S.T. Dr. D. C. Kamble	35
9	The Impact of Modern Agriculture on Public Health in Belgaum District: Organic Farming A Solution	Dr. S. I. Biradar Prof. D. A. Kolhapure Shri. B. N. Yaligar	41
10	Arvind Adiga's The White Tiger: Study of Social Issues	Prof. Santosh Akhade	47
11	Literacy – A qualitative aspect of Human Resource – A Geographical study in the district of Purulia.	Bhakta Ranjan Mahato Dr. Bhupal K.Mahto	49
12	Floods in Kerala and its Impact on Human Life	Dr. Achole P.B.	55
13	Geomorphological Regions of the Baghmundi-Ajodhya upland of the Purulia district West Bengal.	Dr. Arijit Kumar Ghosh	58
14	Climate change and its Impact on Indian Agriculture	Mrs. Anupama Kamble	67
15	Agriculture Labour in India: Problems	Prof. Kamlesh Kamble	70
16	Analysis of Management in Small Businesses	Prof. Madhura Sawant	73
17	Changing Agricultural Landuse Pattern in Raigad Dist.of MS	Deepak S Narkhede	75
18	Study of Bagasse Based Co-generation Power Project Affiliated to Sugar Factory in Kolhapur Dist Benefited to Sugar Factories	Dr. Dafale B. Y	78
19	To Study of Impact of Rainfall in Agri. Reduce Production in MS	Prof. Sarika S. Rane	81
20	A Study Role of MicroLevel Planning for Rural Development	Mr. Suryakant P. Mane	83
21	रत्नागिरी जिल्हातील दळणवळणातील मुलभूत सुविधांचा आणि साधनाचा विकास जिह्यावर झालेला परिणाम : एक चिकित्सक अभ्यास	डॉ. आर. बी. पाटील प्रा. आर. डी. कांबळे	87
22	मराठी ग्रामीण कादंबऱ्यांतील दुष्काळाचे चित्रण	प्रा. डॉ. सतीश कामत	93
23	भारतातील शाश्वत शेतीचा अभ्यास	Rupali Mane	96
24	पश्चिम घाटातील महाजैवविविधता आणि जैव[1]विधतेचा [1]हास : भोगोलिक अभ्यास	डॉ. आर. बी. पाटील प्रा. डी. ए. केंगार प्रा. आर. डी. कांबळे	99
25	**हवामान बदलाचा रत्नागिरी जिल्ह्यातील पर्जन्यावर झालेला परिणाम**	Dr. Pooja Mohite	104
26	शेती विकास – महत्त्व आणि उपाय	प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले	109

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

ISBN 978-81-925027-4-8

A Compilation of Research Papers on Multidisciplinary Subjects

TALK

Silver Jubilee Year 2019-20 Special Book Edition

Editors

Mr.Abhijit P. Mahale,
Dr. Milan N. Walavalkar

Raosaheb Gogate College of Commerce and
Smt. Saraswatibai Ganshet Walke College of Arts, Banda, Dist- Sindhudurg (Maharashtra) India.
(Permanently Affiliated to University of Mumbai and NAAC 3rd cycle Reaccredited B+ CGPA 2.73)

Contents

	Title	Author Name	P.No.
•	Editorial		5
1.	Comparative Accounting Study of Old and New Pension Schemes of Primary Teachers in Konkan Region (Sawantwadi Taluka)	Mr. Vasudev Govind Barve	7
2.	Welfare Policies	Prin. Dr. Shrirang Mandale	11
3.	Impact of Federal Structure on Management of Fishery Towards Women Empowerment in Sindhudurg District (M. S.) as compared to Goa State: Empirical Study	Prof. Mugdha Atul Kamat	16
4.	Comparative Study of Impact of Government Welfare Schemes: with Special Reference to Ratnagiri	Dr. Rama Achuta Sartape	27
5.	Effect of Federalism on the Problems of Mango Growers: A Case Study of Rajapur Taluka (Ratnagiri District)	Prof. Vaseem H. Sayyed (Haseena)	35
6.	Micro, Small & Medium Enterprises Challenge & Opportunities	Shri. Sandesh Suryakant Sawant	43
7.	A Study Role Of District Planning In Socio - Economic Development In Rural Area	Miss. Rupali Dhondu Mane	50
8.	Role of Library And Information Centre in Socio-economic Development	Mr. Anil Ananda Shirke	56
9.	सिंधुदुर्ग जिल्हा स्थानिक संस्थांचे राजकारण आणि बदलते प्रवाह	प्रा. किशोर कल्लापा म्हेत्री	61
10.	भारतातील शेती संकट - कारणे आणि उपाय	प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले	65
11.	जलव्यवस्थापनातून शाश्वत शेती विकास	डॉ. एस्. पी. तेरसे	67
12.	रोजगार हमी योजना व सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील फळझाड लागवड कार्यक्रम	प्रा.नीलम देवेंद्र धुरी	70
13.	सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील रबर उत्पादन : व्यष्टी अध्ययन (उत्पादनाचा चिकित्सक अभ्यास)	प्रा. एस. एस. पाटील प्रा. टी.व्ही.कांबळे	80
14.	शाश्वत अन्न सुरक्षिततेसाठी शाश्वत शेती	प्रा. डॉ. एम. आर. खोत	85

ISBN 978-81-925027-4-8

शाश्वत अन्न सुरक्षिततेसाठी शाश्वत शेती

प्रा. डॉ. एम. आर. खोत

अर्थशास्त्र विभाग

स. का. पाटील. सिंधुदुर्ग महाविदयालय, मालवण

भारताने जगाला जी शेती शिकविली ती सेंद्रियच होती. नंतर त्यात बदल होत गेले. सेंद्रिय शेतीचे खरे जनक महाराष्ट्रातील शेतकरीच आहेत. विदर्भात त्यांनी सेंद्रिय कापूस शेती सुरू केली. आता विविध राज्यांत ती सुरू झाली. सन २०११ मध्ये सुमारे ३२ लाख टन सेंद्रिय मालाचे भारतात उत्पादन झाले. ज्यांची किंमत आठ हजार कोटी रूपयांपर्यंत जाते. शेतकऱ्याला जो बाजारभाव मिळतो त्याला अनुसरून हा आकडा काढण्यात आला आहे. या उत्पादनापैकी परदेशातील निर्यात केवळ सातशे कोटी रूपयांची आहे. निर्यातीपेक्षा भारतातच सेंद्रिय मालाला मोठी बाजारपेठ आहे. पाच वर्षापूर्वी देशात सेंद्रिय मालासाठी ४०० ते ५०० विक्री केंद्र (आऊटलेट) उपलब्ध होती. त्यांची संख्या वाढून ती ६००० ते ७००० पर्यंत पोचली आहे. देशांतर्गत या आऊटलेटची उलाढाल १७०० कोटींपर्यंत पोचली आहे. सन २००४ ते २००९ या काळात सेंद्रिय शेती व बाजारपेठचा प्रसार अधिक झाला. त्यानंतर त्याचा वेग कमी झाला आहे.

प्रचलित शेतीपद्धतीचे दुष्परिणाम :

भारतीय शेतीचे आधुनिकीकरण ६० च्या दशकात झाले. हरितक्रांती हे त्याचे कारण होते. आधुनिक शेती ही उच्च उत्पन्न देणारे बियाणे, रासायनिक खते, जलसिंचनासाठी जल, रासायनिक किटकनाशके यांच्याशी संबधित आहे. तिचा दबाव जमिन, पाणी इत्यादी नैसर्गिक घटकांवर पडतो. प्रचलित शेतीचे दुष्परिणाम पुढीलप्रमाणे आहेत :

१. कीटकनाशकांच्या अतिरिक्त वापरामुळे जैव वैविध्य नष्ट होते. पाणी, मृदा, हवा प्रदुषण वाढते. जंगली प्राणी, मानव, जनावरे, यांचा मृत्यू होतो. आरोग्यावर दुष्पपरिणाम होतात. भारतात किटकनाशकांच्या उत्पादनात द्वितीय क्रमांक लागतो.

२. उच्च उत्पादकतेसाठी मोठया प्रमाणात जलसिंचन आवश्यक आहे. पण त्यामुळे जमिनीत पाणी साठून जमीन खारी होते. पाण्याच्या अतिरिक्त उपसामुळे भू - जल पातळी कमी होते. जमिनीत अल्कली गुणधर्म वाढतात.

३. रासायनिक खते व कीटकनाशकांसाठी फॉसोल युएलसारखी इंधने वापरावी लागतात. ज्यांची बाजारातील किंमत जास्त असून पुनर्नविनीकरण शक्य नसते. त्यामुळे या साधनांची कमतरता भासते.

४. जमिनीकडून जे घेतले आहे ते त्या स्वरूपात देणे गरजेचे आहे. मात्र व्यापारी शेतीमुळे जमीन नैसर्गिकरित्या सुपीक होत नाही. कृत्रिम आदानांमुळे जमिनीची, मातीची रचना बिघडते.

५. रासायनिक खतांच्या असमतोल वापरामुळे पिकांची उत्पादकता कमी होते व जमिनीचीही धुप होते. रासायनिक खतांचा अति व असमतोल वापर करून जमिनीतील सुक्ष्म पोषक द्रव्यांच्या नाश होतो. सुरूवातीला जरी रासायनिक खते वापरून पिकांची उत्पादकता वाढत असली तरी ते प्रमाण कालांतरांने घटत जाते.

६. सुरूवातीला फक्त रासायनिक खतांच्या रूपात नत्र - स्फूरद आणि पालाश म्हणजे अनुक्रमे नायट्रोजन व फॉस्फरस आणि पोटॅशियम वापरून उत्पादक

Our Visionary with Continuous Support and Inspiration.

Dr. B. B. Gaitonde

Internationally Renowned Medicinal Scientist, Ex- Director of Hopkins Institute, Ex-Advisor to WHO. He promoted the college in 1995 with certain moral principles and noble cause of broad base education to local rural masses.'

'Research is a pre-requisite for real development and progress of the society. It serves to create scientific temper. ....We must encourage inquisitiveness in the minds of young students. We must learn to raise questions and seek answers. Our education system must keep pace and standard with nations like South Korea, Taiwan, Japan. We should not forget the contribution of Sir Alexander Fleming, Newton, Watson, Creek and many other pioneering scientists. Research is vital for rapid development and progress. Our college research efforts must reach out to the community, study and understand their problems and try to offer solutions through innovative work.'

- Dr. B. B. Gaitonde.

Book Published by
Principal,
Dr. Govind G. Kajrekar
Raosaheb Gogate College of Commerce and
Smt. Saraswatibai Ganshet Walke College of Arts,
Banda, District- Sindhudurg (Maharashtra), 416511.
Ph no.02363-270316.
Website- www.gogatewalkecollege.com
Email- gogate_walke@rediffmail.com

ISBN 978-81-925027-4-8
9 788192 502748 >

Price- ₹150/-

Impact Factor - 6.293 ISSN-2349-638x

Aayushi International Interdisciplinary Research Journal (AIIRJ)

PEER REVIEWED & INDEXED JOURNAL

February – 2020

Special Issue No. 68

Editors

Mr.Sarjerao Sadashiv Chile

Dr.Shreya Vinay Patil

Dr. Ashish Shivaji Sartape

Chief Editor

Pramod P. Tandale

IMPACT FACTOR

SJIF 6.293

For details Visit our website

www.aiirjournal.com

Scanned by CamScanner

No part of this Special Issue shall be copied, reproduced or transmitted in any form or any means, such as Printed material, CD – DVD / Audio / Video Cassettes or Electronic / Mechanical, including photo, copying, recording or by any information storage and retrieval system, at any portal, website etc; Without prior permission.

Aayushi International Interdisciplinary Research Journal (ISSN 2349-638x)
Peer Review and Indexed Journal **Impact factor SJIF 6.293**
Special Issue No.68

Disclaimer

Research papers/ articles published in this Special Issue are the intellectual contribution done by the authors. Authors are solely responsible for their published work in this special Issue and the Editor of this special Issue are not responsible in any form.

Scanned by CamScanner

Sr. No.	Name of Authors	Title of Paper	Page No.
42.	Deokate D.T., Patil N.M., Attar G. R., Hasabe B. R.	Smart Home Automation System	159
43.	Patil N.M., Deokate D.T., Attar G. R., Hasabe B. R.	Automatic Control Of Polyhouse-Parameter With Retractable Roof	164
44.	Dr. Ramchandra Vasant Kumbhar	Feminist Historiography and Feminist History Writing of Tarabai Shinde	169
45.	Pradeep Hanmant Nikam	Local History Of Bhalavani Village	171
46.	Dr. M. R. Khot	A Study Of Recent Trends And Problems In Agriculture	173
47.	Dr.Sharvari R.Kulkarni	Goods and Services Tax and Its Benefits	177
48.	Shendage Shankar Maloji	A Study Of Employees Absenteeismwith Special Reference Tobabar Textiles, Mayanital - Khatav, Dist-Satara	179
49.	N. D. Patil , R. B. Chopade	Structural and Electrical properties of PbZr0.52Ti0.48O3	182
50.	Prof.Salokhe Suhas Shivajirao	Green Banking : An Initiative towards Eco-friendly Banking with Special Reference to Selected Banks in Kolhapur City	186
51.	Prof. D.D. Patil	Knowledge Entrepreneurship- Opportunity to Youths in India	191
52.	Kadam S.S. Shinde S.D. More A.L.	Synthesis And Characterization Of Nano Particles Using Co-Precipitation Method	194
53.	Dhanaji S. Pawar	Evaluation of Antifungal Activities of Some Plant Extracts Against the Brown Leaf Rust of Wheat Under Field Conditions	200
54.	Dr. Bharat V. Patil	Role of Goods And Services Tax (GST) Council : A Perspective	204
55.	Sou. Dr. Seema Bharmu Marje	Effective Use Of Flipped Classroom In Higher Education	208
56.	Dr. Savita M. Raut	District Central Cooperative Bank Products and Farmers Perspective	212
57.	Dr. Bajirao Namdev Kamble	Role of Self-Help Groups in Rural Development in India	217
58.	Principal, Dr. Bharmu Parisa Marje	Study The Effect Of Innovative Teaching Strategies For Enhancing Student Engagement In Learning And Academic Achievement	220

Scanned by CamScanner

A Study Of Recent Trends And Problems In Agriculture

Dr. M. R. Khot
Economics Department,
S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalaya, Malvan

Introduction

Since more than half of workforce is still engaged in agriculture for their livelihoods and employment, agriculture continues to be a predominant sector of Indian economy, even though its share in national Gross Domestic Product has declined in recent years. Rapid growth of the non-agriculture sectors, particularly services in post – reforms period has failed to accelerate agricultural growth or poverty reduction. During the last two decades Indian agriculture has been facing major challenges like deceleration in growth rate, degradation of natural resources, inter – sectorial, inter – regional equity, declining input efficiency etc. In this context this paper analyzes the trends of agricultural and problem of agriculture.

Objective Of The Study : The following objective are decided in this study

1. To analyze the Trends of agriculture
2. To examine the problems in Indian agriculture

Methology Of The Study :

The study is based on secondary data. The secondary data is collected from the figures published various documents.

Performance Of Agricultural Development :

Agriculture sector is the mainstay of the Indian economy, contributing about 15 percent of national Gross Domestic Product (GDP) and more importantly, about half of India's population is wholly or significantly dependent on agriculture and allied activities for their livelihood (GOI, 2011). The contribution of agricultural sector to GDP has continued to decline over the years, while that of other sectors, particularly services and has increased. In 1950 – 71 agriculture contributed about 55 percent of GDP, which declined to 31.4 percent and 14.6 percent in 1990 – 91 and 2009 – 10 (at 2004 – 05 prices) respectively (CSO, 2011). Nevertheless, agricultureremains a major source of employment, absorbing about 52 percent of the total national work – force in 2004 – 05 down from about 70 percent in 1971. The share of agricultural exports in total export value declined from about 18.5 percent in 1990 – 91 to about 10.6 percent in 2009 – 10, while share of agricultural imports to total national imports increased from 2.8 percent in 1990 – 91 and reached a high of 8.2 percent in 1998 – 99 and declined to about 4.4 percent in 2009 – 10 (GOI, Today is percent)

A] Recent Trends in Agriculture

1. Price Control:

The fluctuating prices for key crops such as tomato, potato and onion (TOP) has resulted in the government announcing 500 corers for initiating Operation Green. It aims to stabilize the demand- supply situation for these crops and promote initiatives to control disparity. The situation requires fundamental changes beginning from crop variety selection (table variety v/s processing varieties), procurement mechanism, post-harvest handling and storage, processing of produce, market development, logistics services and distribution. However, it remains to be seen how it will impact an average farmer. Take the example of tomato, India produces around 19 million tons of tomato every year. Leading producing states like Andhra Pradesh and Madhya Pradesh which contribute to around 30% of the total production of India should innovate on implementation of these solutions. Another important aspect which needs to be considered is the development of large scale infrastructure to support the mass storage and movement of perishable items.

2. Digital Agriculture Economy:

The agricultural sector has witnessed the infusion of digital intervention. Most stakeholders understand that the next growth curve for agriculture can be achieved through digital innovation in the sector. It can transform the entire input supply chain, crop management cycle, storage and market access. The trend

Scanned with CamScanner

ISSN 2454-3292

International Registered and Recognized
Research Journal Related to Higher Education for all Subjects

INDO WESTERN RESEARCH JOURNAL

(UGC Approved, Refereed & Peer Reviewed Research Journal)

Year - VI, Issue - XI, Vol.- II

Impact Factor 6.10
(GRIFI)

Sept. 2019 To Feb. 2020

IAP

EDITOR IN CHIEF

Prof. Dnyanraja Chighalikar

Scanned by CamScanner

IMPACT FACTOR 6.10

ISSN 2454-3292

International Registered & Recognized Research Journal Related to Higher Education for All Subjects

INDO WESTERN RESEARCH JOURNAL

INDO ASIAN PUBLICATION

UGC APPROVED, REFEREED & PEER REVIEWED RESEARCH JOURNAL

Issue : XI, Vol. II

Year- VI, Bi-Annual (Half Yearly)

(Sept. 2019 To Feb. 2020)

Editorial Office :

'Gyandev-Parvati',

R-9/139/6-A-1,

Near Vishal School,

LIC Colony,

Pragati Nagar, Latur

Dist. Latur - 413531.

(Maharashtra), India.

Website

www.irasg.com

Contact : - 02382 - 241913

09423346913 / 09637935252

09503814000 / 07276301000

E-mail :

visiongroup1994@gmail.com

interlinkresearch@rediffmail.com

mbkamble2010@gmail.com

Published by :

Indo Asian Publication,

Latur, Dist. Latur - 413531 (M.S.)India

Price : ₹ 200/-

EDITOR IN CHIEF

Prof. Dnyanraja Chighalikar
Head, Dept. of Economics, A. C. S.Mahavidyalaya,
Gadhinglaj, Dist. Kolhapur (M.S.) India

EXECUTIVE EDITORS

Prof. Swyamprabha Sarmagdum
A. C. S.Mahavidyalaya,
Gadhinglaj, Dist. Kolhapur (M.S.) India

Prof. Sanjivini Patil
A. C. S.Mahavidyalaya,
Gadhinglaj, Dist. Kolhapur (M.S.) India

DEPUTY EDITOR

DProf. Dharmvir Kshirsagar
A. C. S.Mahavidyalaya,
Gadhinglaj, Dist. Kolhapur (M.S.) India

Prof. Samir Kulkarni
A. C. S.Mahavidyalaya,
Gadhinglaj, Dist. Kolhapur (M.S.) India

CO - EDITOR

Vanita Jadhav
Mother Terasa B.Ed. College,
Dharwad, Dist. Dharwad
(Karnataka)

Dr. B. S. Thombare
Head, Dept. of Geography,
Babaji Date Colletge,
Yavatmal, Dist. Yavatmal (M.S.)

MEMBER OF EDITORIAL BOARD

Dr. Mohmmad T. Rahaman
Dept. of Biomedical Science,
International Islamic University,
Mahkota (Malasiya)

Dr. Sivappa Rasapali
Dept. of Chemistry & Biochemistry,
UMASS, Wesport Road,
Dartmouth, MA (U.S.A.)

Dr.Eknath J. Helge
Head, Dept. of Commerce,
Jijamata Mahavidyalaya,
Buldhana, Dist. Buldhana (M.S.)

Dr.Sarjerao R. Shinde
Principal
B. K. D. College,
Chakur, Dist. Latur (M.S.)

Dr.Satyenkumar P. Sitapara
Principal
Commerce & BBA College,
Amreli, Dist. Amreli (Gujrat)

Dr. Ambuja Malkhedkar
Gulbarga, Dist. Gulbarba
(Karnataka)

Dr. Allabaksha Jamadar
Head, Dept. of Hindi,
B. K. D. College,
Chakur, Dist. Latur (M.S.)

Dr. Sakharam V. Kakade
Dept. of Zoology,
Vasant Mahavidyalaya,
Kaij, Dist. Beed (M.S.)

Scanned by CamScanner

Omkar Shikshan Prasarak Mandal's

Arts, Commerce and Science College,

Gadhinglaj, Dist. Kolhapur (MS) India.

Self Financed

One Day National Seminar

On

"Recent Issues and Challenges in Languages and Social Sciences"

(22nd January, 2020)

Chairperson

I/C Principal, Dr. Suresh Chavan

Editor in Chief

Asst. Prof. Mr. Dnyanraja Chighalikar

Editorial Board/Co-Editor

Asst. Prof. Ms. Swyamprabha Sarmagdum
Asst. Prof. Mrs. Sanjivani Patil
Asst. Prof. Mr. Dharmvir Kshirsagr
Librarin Mr. Samir Kulkarni

Scanned with CamScanner

IAP IWRJ Issue: XI, Vol. II
IMPACT FACTOR 6.10
ISSN 2454-3292
Sept. 2019 To Feb. 2020

INDEX

Sr. No	Title for Research Paper	Page No.
1	भारतीय बँकिंग क्षेत्रातील सुधारणा आणि आव्हाने **डॉ. के.वी. वाघमारे**	1
2	भारतातील शेतमाल किमत धोरण : एक दृष्टिक्षेप **डॉ. अनिलकुमार कृष्णराव वावरे, किशोर सुतार**	5
3	जलयुक्त शिवार अभियान आणि महाराष्ट्र शासनाची भूमिका **डॉ. जी.जी. गायकवाड**	10
4	कृषी पर्यटन आणि ग्रामीण विकास **डॉ. एच.आर. खोत**	14
5	जागतिक भात उत्पादन स्थितीचा अभ्यास **संभाजी शिवाजी सावंत**	18
6	आरोग्यदायिनी - सुजाता रायकर **डॉ. संगीता संपत पाटील**	21
7	२१ व्या शतकामधील सामाजिक समस्या व उपाय **डॉ. प्रतिभा सदाशिव देसाई**	25
8	शहरी भागातील नोकरदार स्त्रियांच्या समस्या व उपाय **अर्चना माने-केसरकर**	32
9	आजची बदलती जीवनशैली आणि मधुमेह **दिपाली विजय पाटील**	36
10	घाटी कारखानदार (उद्योजक) असोसिएशन, हुपरी : ऐतिहासिक आढावा **डॉ. भूमिका चंद्रशेखर खोले**	42
11	ऐतिहासिक वाणूरगड : एक अभ्यास **डॉ. आर. डी. निकम**	46
12	नरसिंगराव भु. पाटील यांचे सामाजिक कार्यातील योगदान **डॉ. एच. एस. कोळनेकर**	49
13	गडहिंग्लजचे मराठ्यांचा एक ऐतिहासिक दृष्टिक्षेप (१९३३ ते २०००) **डॉ. सुरेश मारुती चव्हाण**	54
14	दलित चळवळीतील मंगलराव माळगे यांचे योगदान **प्रशांत प्रकाश कांबळे**	59
15	गडकोटांच्या जतन व संवर्धनातील दुर्गवीर प्रतिष्ठानाचे योगदान **अश्विनी शंकर हिरीकुडे**	62
16	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या 'मूकनायक' वृत्तपत्राची शताब्दी : एक विश्लेषण **श्रीधर भाऊसाहेब शिंदे**	65
17	ज्ञान व्यवस्थापन व ज्ञान व्यवस्थापन संस्कृतीचे ग्रंथालयातील उपयोजन व सद्य:स्थितीतील आव्हाने **अनिल मा. सावरे**	69
18	मराठी भाषा आणि रोजगार **बसवराज बाबूराव मगदूम**	76
19	लोकसाहित्य आणि संस्कृती **डॉ. माधव मा. भोसले**	81
20	मंथन वडारी बोलीचे **अनिल लक्ष्मण कलकुटकी**	84
21	मराठीचे जागतिकीकरण **आर.ए. नेटके**	89
22	लोकसाहित्य **साधना सुखदेव जाधव**	93
23	साहित्य आणि समकालीनता **जयवंत शंकर सुतार**	97
24	प्रशासनिक मराठी भाषेचा विकास : एक अभ्यास **संतोष रंगराव शहापूरकर**	101
25	बोलीनिर्मितीची प्रक्रिया **आशालता नारायण खोत**	106
26	भाषेची सद्यस्थिति आणि आव्हाने **विजया महादेव पाटील**	110

4/7
Scanned with CamScanner

IMPACT FACTOR 6.10
ISSN 2454-[illegible]
Indo Western Research Journal (IWRJ)
Issue : [illegible], Vol. : [illegible]
Sept. 2019 To Feb. 2020
www.irasg.com

Research Paper 4 Economics

कृषी पर्यटन आणि ग्रामीण विकास

डॉ. एम.आर. [illegible]
अर्थशास्त्र विभाग,
स.का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय,
मालवण, जि. सिंधुदुर्ग

शेती हा भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा आहे. ६५% लोकसंख्येपेक्षा अधिक लोक प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे शेतीवर अवलंबून आहेत. भारतातील १० टक्के शेतकरी ६.२५ लाख खेड्यात राहून अन्नधान्य निर्मिती करतात. शेती हा व्यवसाय भारतातील संस्कृती मानली जाते. त्यामुळे अलिकडील काळात ग्रामीण भागाच्या विकासासाठी व देशाच्या विकासासाठीकृषी पर्यटन हे अत्यंत महत्त्वाचे साधन आहे.

सन २००८ – ०९ मध्ये पर्यटनाद्वारे १८.५ टक्के इतकी प्रत्यक्ष रोजगार निर्मितीझाल्याचे दिसते. ५५.७९ लाख परदेशी पर्यटकांनी भारताला भेटी दिल्या होत्या. भारताचा जागतिक पर्यटन व्यवसायातील वाटा केवळ ०.४०% च्या आसपास असून २४.४८ कोटी रुपये इतके परकीय चलन भारताला मिळाले आहे. आणि भारताही कृषी पर्यटनास मोठी संधी आहे.

धकाधकीच्या जीवनात शहरातील लोकांना थोडी शांत [illegible] आहे त्यामुळे ताणतणाव वाढले आहे ते कमी करण्यासाठी कृषीपर्यटनाचे चांगले माध्यम आहे. पर्यटकांना निवांतपणा मिळावा की, ते आनंदित होतात त्यासाठी आपण त्यांना कमीत कमी आवश्यक अशा पायाभूत सुविधा तरी पुरविल्याच पाहिजेत. शेतीतून अधिक उत्पन्न काढण्यासाठी कृषीपर्यटन ही संकल्पना महत्त्वाची आहे. ब्राझील, न्यूझिलंड, ऑस्ट्रेलिया या देशात ही संकल्पना लोकप्रिय आहे. आपल्या देशात अद्याप ती रुजतेय.

कृषी पर्यटनाची व्याप्ती :–

कृषीपर्यटनाच्या व्याप्तीमध्ये अनेक घटकांचा समावेश होतो. कृषी पर्यटनाची व्याप्ती त्यातील सर्व परिणामकारक घटकांमुळे वाढून भविष्यात हे जागतिक स्तरावर लोकसंख्येला

आकर्षित करून घेऊ शकते. शहरी लोकसंख्येचे मूळ खेड्यातच असल्याने व त्यांना अन्नधान्य निर्मिती, झाडे, प्राणी, पैदास, ग्रामीण जीवनशैली इत्यादी बाबतीत आकर्षण असते. कृषीपर्यटन हे शेतकरी, शेती व खेडे इत्यादी भौगोलिक स्थित असल्याने त्याच्या शहरी लोकसंख्येतील वरील बाबतीत असलेले आकर्षण पूर्ण करण्याची क्षमता आहे.

कृषी पर्यटनाचे महत्त्व :–

सध्याच्या धकाधकीच्या जीवनात पर्यटन हे अत्यंत महत्त्वाचे मानले जाते. भारतासारख्या कृषीप्रधान देशात कृषीपर्यटनाला अत्यंत महत्त्व आहे. पुढील काही मुद्यांच्या कृषी पर्यटनाचे महत्त्व विशद केले आहे.

०१) रोजगार निर्मिती :–

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. औद्योगिक विकास म्हणावा तितका झालेला नाही लोकसंख्या वाढत आहे. अशा वाढत्या लोकसंख्येला रोजगार निर्माण करणे कठीण होत चालले आहे. त्यामुळे कृषी पर्यटनामध्ये मोठ्या प्रमाणात रोजगार निर्मितीला संधी आहे.

०२) ग्रामीण विकास :–

भारत हा खेड्यापाड्यांचा देश आहे. बहुतांश लोक हे खेड्यात राहतात. रोजगाराची साधने ग्रामीण भागात कमी प्रमाणात आहेत. त्यामुळे ग्रामीण भागात कृषी पर्यटनाचा व्यवसाय चालू केल्यास ग्रामीण भागाच्या विकासाला चालना मिळू शकते.

०३) परकीय चलन :–

सध्या भारतीय पर्यटन मोठ्या प्रमाणात वाढत आहे. पर्यटकांच्या संधी मोठ्या प्रमाणावर उपलब्ध आहेत. कृषी क्षेत्र मोठ्या प्रमाणात असल्यामुळे आपण चांगल्या प्रकारे कृषी पर्यटन विदेशी लोकांना उपलब्ध करून देऊ शकतो. यामुळे देशाला परकीय चलन मिळू शकते.

०४) राष्ट्रीय एकात्मता :–

ज्यावेळी शहरातील लोक कृषी पर्यटनाच्या निमित्ताने ग्रामीण भागात जातात तेव्हा ग्रामीण जनता व शहरी जनता यांच्यामध्ये जवळीकतेचे व आपुलकीचे संबंध प्रस्थापित होण्यास मदत होते. त्यामुळे राष्ट्रीय एकात्मता वाढीस लागते.

०५) नैसर्गिक साधनसामग्रीचा पर्याप्त वापर :–

भारतात बरीच नैसर्गिक साधनसामग्री पडून आहे. तिचा विकास करून कृषी पर्यटनात रूपांतर केल्यास नैसर्गिक साधनसामग्री पर्याप्त वापर होण्यास मदत होते.

०६) शेती उत्पादनात वाढ :–

भारतीय शहरी जनतेला व विदेशी पर्यटकांना कृषीपर्यटनाचा लाभ देत असताना एकाच वेळी दोन संधींचा लाभ होतो. एकतर कृषीपर्यटनातून शेतकऱ्यांना पैसा मिळतो व दुसऱ्याबाजूला शेतकऱ्यांच्या अन्नधान्य व पशुउत्पादनात वाढ होते. त्यामुळे या दोन्ही संधीचा फायदा घेऊन देशाच्या उत्पादनात वाढ घडवून आणू शकतो.

०७) ग्रामीण सौंदर्यात वाढ :–

जर भारतात मोठ्या प्रमाणात गावपातळीवर कृषी पर्यटनाचा विकास केल्यास, प्रत्येक

INDO WESTERN RESEARCH JOURNAL

ISSN 2454-3292

ISSN 2454-3292

Published, Printed, Owned by Sow. Mahananda B. Kamble & Edited by Dnyanraja Chighalikar & Printed at Indo VisionOffset,Binding& Published by Indo Asian Publication 'Dyandev - Parvati', R-9 / 1395, Near Vishal School, L.I.C. Colony, Pragati Nagar, Latur. Dist. Latur-413531 (M.S.) India.

Editor In Chief : Prof. Dnyanraja Chighalikar -9503814000

Scanned by CamScanner

NATION, NATIONALISM AND LITERATURE

Editors :

Dr. Dattaguru G. Joshi

Dr. Govind G. Kajrekar

Mr. Sharad B. Shirodkar

First Edition : 2020.

Disclaimer : Opinions expressed in the articles are those of the contributors and does not necessarily reflect the policies of the college.

Publisher :

Dr. G. G. Kajrekar,

I/C Principal,

Gogate-Walke College, Banda.

Tal: Sawantwadi, Dist.: Sindhudurg.

Maharashtra.

Printed by :

Bharati Mudranalay, Kolhapur.

ISBN : 978-81-925027-2-4

Price : 150/-

Scanned by CamScanner

	reference to Salman Rushdie's Midnight Children	Bharat Arvind Tupere	103
13	Nation as Disintegrated and Confused Place in SaadatHasan Manto's *'Toba Tek Singh'*	Ujwala Vijay Patil	109
14	Nation, Nationalism, Literature and Library	Anil Ananda Shirke	113
15	*1984* : A Journey From Capitalism To Totalitarianism	Niranjan Arondekar	122
16	Indian Culture and Nationalism.	Dattaguru G. Joshi	133

कोंकणी विभाग

१.	तुकाराम शेट हांच्या 'पांखलो' कादंबरेंतले राष्ट्रीयत्वाचे आयाम आनी राष्ट्रवादाचे पडसाद	रमा मुरकुंडे	१४१
२.	बाकिबाब बोरकार आनी मनोहराय सरदेसाय हांच्या कविता विश्वांतल्यान आयिल्ली गोंयचे सुटकेची संकल्पना	उर्वशी नायक	१५१

मराठी विभाग

१.	राष्ट्रवाद : संकल्पना व स्वरूप	एन. डी. कार्वेकर	१६७
२.	राष्ट्रवाद प्रज्वलित करणारी साहित्यकृती : 'गोमंतगाथा'	विनय माडगावकर	१७०
३.	सानेगुरुजींच्या निवडक साहित्यातील राष्ट्रवाद	सदाशिव गंगाधर चुकेवाड	१८१
४.	गजानन रायकर यांच्या कवितेतील राष्ट्रवादी जाणिवा	नीता तोरणे	१८८
५.	प्राचीन मराठी संत कवींच्या साहित्यातील राष्ट्रवादाचे संदर्भ	भक्ती गोविंद महाजन	१९८
६.	राष्ट्र, राष्ट्रवाद आणि प्रवीण बांदेकर यांच्या 'इंडियन ॲनिमल फार्म' या कादंबरीतील राष्ट्रवादाचे स्वरूप	गोविंद काजरेकर	२०६
७.	राष्ट्रवाद आणि सानेगुरुजींचे काव्य	उज्वला सामंत	२१४

हिंदी विभाग

१.	राष्ट्रनिर्माण में साहित्य की भूमिका और स्वरूप	शरद बाबणी शिरोडकर	२२१
२.	वामनदादा कर्डक के काव्य में राष्ट्रवाद	देवीदास बोर्डे	२३०
३.	समकालीन कथाओ में राष्ट्रीयता	एन. ए. कारेकर	२३५

Scanned by CamScanner

राष्ट्रवाद आणि सानेगुरुजींचे काव्य

डॉ. उज्ज्वला सामंत

सानेगुरुजी म्हणजेच के.पांडुरंग सदाशिव साने हे दापोली तालुक्यातील पालगड गावात २४ डिसेंबर १८९९ रोजी ब्राह्मण कुटुंबात जन्मले. संस्कारपूर्ण, ध्येयवादी, स्वातंत्र्यसैनिक, मातृहृदयी म्हणून सानेगुरुजींची ओळख आहे. त्यांच्या साहित्यात त्यांच्या अंतरंगाचे प्रतिबिंब पडले आहे, त्यामुळे त्यांचे साहित्य समजून घेताना त्यांचे व्यक्तिमत्व समजून घेणे अभ्यासाच्या दृष्टीने महत्वाचे ठरते. एक कलाकार म्हणून सानेगुरुजींची खऱ्या राष्ट्रीय ग्रंथाविषयी पुढील भूमिका होती. जो ग्रंथ बहुजन समाजाला प्रिय आहे, बहुजनसमाज जो ग्रंथ वाचतो तोच खरा राष्ट्रीय ग्रंथ होय. ज्ञानेश्वरी, तुकोबांची गाथा, श्रीधरांचे व महिपतींचे ग्रंथ, रामदासांचा दासबोध, कबीराचे दोहे, शिखांचा ग्रंथसाहेब, तुलसीदासांचे रामचरितमानस, मीराबाईची भजने असे लेखन खरे राष्ट्रीय ग्रंथ आहेत असे सानेगुरुजींना वाटते. लेखकाने असे लेखन निर्माण करायला हवे की जे सर्व सामान्य माणसाला पूज्य बनेल त्याचे आंतरिक परिवर्तन करेल हे या निर्मात्याचे ध्येय होते.

साहित्यामध्ये क्रांतीचा अंतर्भाव कसा असावा या विषयीही गुरुजींचे विचार ठाम होते. साहित्यात क्रांतीची प्रचंड शक्ती असते हे ते मान्य करतात. ते म्हणतात, ''एखादेच काव्य वा कथा परंतु साऱ्या समाजात क्रांती घडवून आणण्याची क्षमता त्यात असते. ज्यांच्या जवळ अशी शक्ती असते त्यांनी ती समाजात मंगल, कल्याण, संयम, त्याग, सेवा, श्रम, कष्ट, बंधुप्रेम हे गुण निर्माण करण्यात खर्ची घालावी.'' साहित्य कसे असावे याचाच परिपाक गुरुजी या विधानातून देतात. साहित्याने क्रांतीला प्रेरणा द्यावी हे त्यांचे प्रामाणिक मत होते. कलावंतांनी राष्ट्रपुरुषांचे विचार आपल्या साहित्यामार्फत लोकांपर्यंत पोहोचविले असते तर भारताची कितीतरी प्रगती झाली असती, असे त्यांना वाटते. सर्वसामान्य माणसाची बौद्धिक, आर्थिक, मानसिक उन्नती साधली गेली पाहिजे अशी समाजिक जडणघडण साहित्याने निर्माण करावी, असे त्यांचे मत होते.

सानेगुरुजींचे साहित्य नितांत सुंदर व भावनिक होते. गुरुजी निसर्गावर आसक्त होते. निसर्गाची विविध रूपे त्यांच्या लेखणीने चित्रित केली आहेत. त्यांचे लिखाण आदर्शवादी, संस्कारपूर्ण असले तरी दुबळे नसून कणखर आहे. देशाच्या

स्वातंत्र्यलढ्यात त्यांचा प्रत्यक्ष सहभाग असल्याने व जाज्वल्य देशाभिमान असल्या नेत्यांच्या साहित्यातून हा देशाभिमान व्यक्त होतो. निसर्गातील सौंदर्य रेखाटणाऱ्या गुरुजींचे साहित्य दुसऱ्या बाजूला अत्यंत ओजस्वी, चेतवणारे, बलवान, क्रांतीला प्रेरित करणारे ठरते. १९३३ च्या जानेवारीत नाशिकच्या तुरुंगात गुरुजींनी रचलेली ही कविता लढाऊ वृत्तीची साक्ष देते.

'व्हा छातिचे ना बापुडे

व्हा सिंह व्हा नर पुंगव

जा रे पुढे व्हा रे पुढे ।।'

हे मानवा, तू स्वत:स ओळख. तुझ्यातील शक्तीला चालना दे. तू केवळ मेंढा नाहीस केवळ बें बें करायला. तुला जो नर देह प्राप्त झाला आहे त्याचे सार्थक कर. जीवनात चैतन्य व स्फूर्ती निर्माण कर. जसा आशयही कविता व्यक्त करते. प्रचंड देशप्रेम व क्रांतिप्रियता त्यांच्या साहित्यातून व त्यांनी केलेल्या भाषणातून व्यक्त होते. त्यांनी अनेक वेळा मोर्चे व संपाचे नेतृत्व केले. तुरुंगातही गेले. १९४२ च्या भूमिगत आंदोलनात तर त्यांनी प्रचंड चैतन्य निर्माण केले. एका बाजूला त्यांचे साहित्य प्रचंड आदर्शवादी व मृदू वाटते. तर दुसऱ्या बाजूला ते प्रचंड चेतवणारे, आक्रमक, क्रांतिप्रेरक, जाज्वल्य देशाभिमानी वाटते. विशेष म्हणजे सानेगुरुजींचा राष्ट्रवाद हा केवळ साहित्यातील नव्हता तर हे सारे जीवन ते प्रत्यक्ष जगले होते, त्यांनी केलेल्या, विविध भाषणांतूनही त्याचा प्रत्यय येतो. 'देशासाठी मरू', 'पुरून झालो', 'जा रे पुढे, व्हा रे पुढे', 'प्रतिज्ञा', 'खरा हुतात्मा', 'नवयुवक', 'बलसागर भारत होवो' यांसारख्या त्यांच्या कविता राष्ट्राला प्रेरक आहेत.

'नाही आता क्षण ही जगणे भारतीया गुलाम
मरू सारे भय हृदयिंचे निर्मु स्वातंत्र्य धाम'

'देशासाठी मरू' या कवितेत वरील ओळी आहेत तर 'नवयुवक' या कवितेत स्वातंत्र्यसैनिकांसाठी चेतनाच निर्माण होते.

'छाती वरती झेलू गोळी।
करू मृत्यूशी खेळीमेळी
धूमकेतू ते अभद्र येवो।
तुफान डोक्यावर घोंघावो
आपत्तीचे पर्व येवो

Scanned with CamScanner

MAH/MUL/ 03051/2012 ISSN :2319 9318

आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

विद्यावार्ता

May 2020
Issue-34, Vol-01

Phondaghat Education Society's

Arts And Commerce College Phondaghat

Dist: Sindhudurg, Maharashtra, India,

organized

online International Interdisciplinary Conference

on

The role of Economy and Ecology in Sustainable Development.

"Printed by: **Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.** Published by **Ghodke Archana Rajendra** & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist,Beed -431122 (Maharashtra) and Editor **Dr. Gholap Bapu Ganpat**.

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205
Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.
At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed
Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295
harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com
All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

Scanned by CamScanner

Vidyawarta™

International Multilingual Research Journal

www.विद्यावार्ता®.कॉम

YouTube Channel

Vidyawarta is peer reviewed research journal. The review committee & editorial board formed/appointed by Harshwardhan Publication scrutinizes the received research papers and articles. Then the recommended papers and articles are published. The editor or publisher doesn't claim that this is UGC CARE approved journal or recommended by any university. We publish this journal for creating awareness and aptitude regarding educational research and literary criticism.

The Views expressed in the published articles,Research Papers etc. are their writers own. This Journal dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute, academic body and others. The agreement of the Editor, Editorial Board or Publicaton is not necessary.

If any judicial matter occurs, the jurisdiction is limited up to Beed (Maharashtra) court only.

Indexed

IMPACT 7.041 iijif FACTOR

Govt. of India,
Trade Marks Registry
Regd. No. 2611690

http://www.printingarea.blogspot.com

Scanned by CamScanner

Editorial Board & review Committee

- **Chief Editor**

Dr Gholap Bapu Ganpat
Parli_Vaijnath,Dist. Beed Pin-431515 (Maharashtra)
9850203295, 7588057695
vidyawarta@gmail.com

- **M.Saleem**

saien Ghulam street
Fatehgarh Sialkot city
Pakistan. Phone Nr. 0092 3007134022
saleem.1938@hotmail.com

- **Dr. Momin Mujtaba**

Faculty Member,Dept. of Business Admin.
Prince Salman Bin AbdulAziz University
Ministry of Higher Education,Kingdom of Saudi Arabia, Tel No.: +966-17862370 Extn: 1122

- **N.Nagendrakumar**

115/478, Campus road,
Konesapuri, Nilaveli (Postal code-31010),
Trincomalee, Sri Lanka
nagendrakumarn@esn.ac.lk

- **Dr. Vikas Sudam Padalkar**

vikaspadalkar@gmail.com
Cell. +91 98908 13228 (India),
+ 81 90969 83228 (Japan)

- **Dr. Wankhede Umakant**

Navgan College, Parli –v Dist. Beed
Pin 431126 Maharashtra
Mobi.9421336952
umakantwankhede@rediffmail.com

- **Dr. Basantani Vinita**

B-2/8, Sukhwani Paradise,
Behind Hotel Ganesh, Pimpri,
Pune-17 Cell: 09405429484,

- **Dr. Bharat Upadhya**

Post.Warnanagar, Tq.Panhala,
Dist.Kolhapur-4316113
Mobi.7588266926

- **Jubraj Khamari**

AT/PO - Sarkanda, P.S./Block - Sohela
Via/Dist. - Bargarh, Pin - 768028 (Orissa)
Mob. No. – 09827983437
jubrajkhamari@gmail.com

- **Krupa Sophia Livingston**

289/55, Vasanthapuram,
ICMC, Chinna Thirupathy Post,
Salem- 636008 +919655554464
davidswbts@gmail.com

- **Dr. Wagh Anand**

Dept. Of Lifelong Learning and Extension
Dr B A M U Aurangabad pin 431004
Mobi. 9545778985
wagh.anand915@gmail.com

- **Dr. Ambhore Shankar**

Jalna,Maharashtra
shankar296@gmail.com
Mobi.9422215556

- **Dr. Ashish Kumar**

A-2/157, Sector-3, Rohini, Delhi -110085
Ph.no: 09811055359

- **Prof. Surwade Yogesh**

Dept. Of Library, Dr B A M U Aurangabad , Pin 431004
Cell No: +919860768499
yogeshps85@gmail.com

- **Dr.Deepak Vishwasrao Patil,**

At.Post.Saundhane, Near
Kalavishwa Computer, Tq.Dist.Dhule-424002.
Mobi. 9923811609
patildipak22583@gmail.com

- **Dr.Vidhya.M.Patwari**

Vanshree Nagar,Behind Hotel
Dawat, Mantha Road, Jalna-431203
Mobi.9422479302
patwarivm@rediffmail.com

- **Dr.Varma Anju**

Assistant Professor, Dept. of Education,
Sikkim University 6th Mile, Samdur Tadong-737102
GANGTOK - Sikkim, (M.8001605914)
anjuverma2009@rediffmail.com

- **Dr.Pramod Bhagwan Padwal**

Associate Professor,Department of Marathi
Banaras Hindu University,
Varanasi-221005.(Uttar Pradesh)
Mobi. 9450533466
pbpadwal@gmail.com

Scanned by CamScanner

Index

Sr. No.	Content	Author	Page
1	An Analytical Review of Public Health Condition in India from COVID19 Pandemic Perspective with Special Reference to Maharashtra State	Mr. Abhijit Pandharinath Mahale	11
2	Post COVID-19 Strategies for Tourism and Entertainment Industry	Dr. Sumedha Naik	20
3	Islamic Banking – The Need of the Hour	C.A. Shailesh Dattatraya Borkar	26
4	Issues of Sustainable Development of Agricultural In India	Dr. Gitte Madhukar Raghunathrao	30
5	Challenges and Opportunities of Technological And Metacognitive Learning – Post Covid 19 Era	Anuradha S.	37
6	Post Covid-19 & Educational Sector in India: Analytical Study	Mr. Vaseem Hanif Sayyed (Haseena)	43
7	Post Covid-19: Challenges before Indian Economy	Mrs. Mugdha Atul Kamat	53
8	Study of Impact of Covid-19 Pandemic on Education System in India	S. S. Nimgare and U.W. Fule	63
9	Forecasting and Management of Infectious Diseases Using Big Data Analytics	Neha Vora	68
10	Impact of Covid-19 on Indian Education Sector	Isha Mahajan and Yash Kaul	73
11	Studies of Some Pollution Controlling Plants	Manik S. Khandare	76
12	Post Covid – 19 Strategies Challenges and Innovations	Malvika Ajit	79
13	Impact of Covid 19 Pandemic on Higher Education in India: Challenges AndInnovations	Mr. Premraj Subhash Patil	88
14	Reverse Migration in India due to COVID-19 Pandemic	U.W. Fule and S. S. Nimgare	93
15	Study of the Impact of Covid 19 on Indian Consumer Behaviour	Mr. Dayanand Vishwanath Thakur	98
16	Study of the Post Covid 19 Strategies for the Development of Industries and Economy of Maharashtra	Dr. Vilas B. Zodage	108
17	Post Covid-19 Opportunities and Challenges For Micro Small Medium Enterprises (MSME) Development In India	Sreejai Srikanth	119
18	Study of the Impact of Reverse Migration of Migrants in Mumbai	Naresh Sukhani	127
19	COVID-19 – Impact & Challenges in Rural Development	Prof. B. H. Chaugule	136
20	कोरोना युध्द आणि भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम	प्रा. डॉ. एम्. आर. खोत	142

Scanned with CamScanner

Post COVID-19 Strategies for Tourism and Entertainment Industry*

Dr. Sumedha Naik*

Assistant Professor in Accountancy, S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalaya, Malvan

sumedhanaik2@gmail.com

Abstract

Outbreak of Covid- 19 since December, 2019 has changed the World. Global Pandemic of Novel Corona Virus has affected all sections of the World Economy. No one can exactly predict when the pandemic will be over and everything will be normal. With the start of the spread of Covid-19, Tourism and entertainment industries were immediately shut down. Both the world travel and domestic travel are withheld for the unknown duration.

This paper aims at analysing the impact of Covid-19 on Tourism and Entertainment Industry. It studies the role of Tourism and Entertainment Industry during the lockdown period and attempts to suggest recovery strategies to mitigate the impact of the long term lockdowns.

***Keywords**: Hotel Industry, COVID-19, Hospitality, Lockdown Strategies, Business Recovery*

1. Introduction

Globally Tourism and Entertainment Industry is witnessing serious threat after the outbreak of Novel Corona Virus. All the countries have the primary focus on the safety of the people, prevention of spread and healthcare of the infected people. The impact on global Tourism and Entertainment is huge. Most of the countries under the COVID-19 pandemic have to shut down the air travel, railways, other modes of public transport, hotels, restaurants, theme parks, cinemas and all have a significant impact on worldwide tourism and entertainment. This is one of the worst crises to hit the tourism industry and it has impacted all its segments –inbound, outbound and domestic, and leisure, cruise, adventure, corporate meetings, conference and exhibitions.

The Tourism and Entertainment Industry is offering its services to the extent possible in many ways to help out the society. Many of the hotels have made available their rooms for quarantined patients, hospital staff- doctors, nurses and para-medics and stranded people.

1.1 Objectives of the Study

1. To understand the impact of Covid-19 on Tourism and Entertainment Industry.

Scanned with CamScanner

141

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - IX Issue - II APRIL - JUNE - 2020

PART - IV

IMPACT FACTOR / INDEXING
2019 - 6.399
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖
Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.), M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖
Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

TRUE COPY
LIBRARIAN
Sant Rawool Maharaj
Mahavidyalay, Kudal
Sindhudurg Pin: 416520

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

144

4

CONTENTS OF PART - IV

S. No.	Title & Author	Page No.
24	Institutional Digital Repository as a Intellectual Repository of an Academic Institute **Sangramsinh S. Pawar** **Harinakshi**	129-134
25	Postcolonial Consciousness in Ayi Kwei Armah's The Beautyful Ones Are Not Yet Born **Santosh Chandrakant Rade**	135-139
26	Collection Development Policy in the Digital Library **Savekar Rajendra Sakharam**	140-147
27	The Impact of Covid-19 on Micro Small and Medium Sector - The Stressed Organisation and the New Normalcy **Ms. Seethalekshmy C.** **Mr. Anandhu Pradeep**	148-156

TRUE COPY
LIBRARIAN
Sant Rawool Maharaj
Mahavidyalay, Kudal
Sindhudurg Pin: 416520

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

VOLUME - IX, ISSUE - II - APRIL - JUNE - 2020
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 6.399 (www.sjifactor.com)

24. Institutional Digital Repository as a Intellectual Repository of an Academic Institute

Sangramsinh S. Pawar
Librarian, S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalaya, Malwan.
Harinakshi
Librarian, Government First Grade College Haleyangadi, Mangalore. D. K.

Abstract

An institutional repositories (IR) are digital collection that capture , Collect , manage disseminate and preserve scholarly work created by the constituent members in individual institutions. An institutional Repository consists of formally organized and managed collections of digital content generated by faculty, staff , and students at an institution . This is the collective intellectual output of an institution ,recorded in a form that can be preserved and exploited. An institutional repository contribute to the increase of the institution prestige. Intellectual property produced by the members of an institution will remain scattered ,unattended,or un accessible if these items are not organised , managed and stored with a specific purpose . Institutional repository which may be called an extension of digital library . Now a days IR are becoming a platform for storing of knowledge. Institutional repositories gives access to the documents and reflects past and present reserch interest of the institution as well as it's future research goals. IR helps in receiving more citations as the research findings are quickly available to the fellow scholars. Through IR institutions displays it's worth while research programmes , projects and initiative to the broad spectrum of audience in the world. IR provides flexible way to develop existing scholarly communication . IR simplify and extend dissemination . The IR captures only the intellectual output of host institution. Content of IR may be purely scholarly or may be comprise administrative, teaching and research materials, both published and unpublished. Primary goal of an IR is to disseminate the institutions intellectual output.

Keywords: Institutional Repository, Intellectual output, Storing knowledge,Digital content.

Definitions of Institutional Repositories

According to Lynch (2003) "a university based Institutional Repository is a set of services that a university offers to the members of its community for the management and dissemination of digital materials created by the institution and its community members".

TRUE COPY
LIBRARIAN
Sant Rawool Maharaj
Mahavidyalay, Kudal
Sindhudurg Pin: 416520

ISBN 978-81-925027-4-8

A Compilation of Research Papers on
Multidisciplinary Subjects

TALK

Silver Jubilee Year 2019-20 Special Book Edition

Editors

Mr. Abhijit P. Mahale,
Dr. Milan N. Walavalkar

Raosaheb Gogate College of Commerce and
Smt. Saraswatibai Ganshet Walke College of Arts, Banda, Dist- Sindhudurg (Maharashtra) India.
(Permanently Affiliated to University of Mumbai and NAAC 3rd cycle Reaccredited B+ CGPA 2.73)

Scanned with CamScanner

A Compilation of Research Papers in Multidisciplinary subjects
Silver Jubilee Year 2019-20 Special Book Edition

TALK

(Teachers Academy for Liberal Knowledge)

Editors

Mr.Abhijit P. Mahale
Assistant Professor of Accountancy

Dr. Milan N. Walavalkar
Assistant Professor of Economics

Raosaheb Gogate College of Commerce and Smt. Saraswatibai Ganshet Walke College of Arts, Banda, Dist- Sindhudurg (Maharashtra) India.(Permanently Affiliated to University of Mumbai and NAAC 3rd cycle Reaccredited B+ CGPA 2.73)

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

Contents

	Title	Author Name	P.No.
•	Editorial		5
1.	Comparative Accounting Study of Old and New Pension Schemes of Primary Teachers in Konkan Region (Sawantwadi Taluka)	Mr. Vasudev Govind Barve	7
2.	Welfare Policies	Prin. Dr. Shrirang Mandale	11
3.	Impact of Federal Structure on Management of Fishery Towards Women Empowerment in Sindhudurg District (M. S.) as compared to Goa State: Empirical Study	Prof. Mugdha Atul Kamat	16
4.	Comparative Study of Impact of Government Welfare Schemes: with Special Reference to Ratnagiri	Dr. Rama Achuta Sartape	27
5.	Effect of Federalism on the Problems of Mango Growers: A Case Study of Rajapur Taluka (Ratnagiri District)	Prof. Vaseem H. Sayyed (Haseena)	35
6.	Micro, Small & Medium Enterprises Challenge & Opportunities	Shri. Sandesh Suryakant Sawant	43
7.	A Study Role Of District Planning In Socio - Economic Development In Rural Area	Miss. Rupali Dhondu Mane	50
8.	Role of Library And Information Centre in Socio-economic Development	Mr. Anil Ananda Shirke	56
9.	सिंधुदुर्ग जिल्हा स्थानिक संस्थांचे राजकारण आणि बदलते प्रवाह	प्रा. किशोर कल्लापा म्हेत्री	61
10.	भारतातील शेती संकट - कारणे आणि उपाय	प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले	65
11.	जलव्यवस्थापनातून शाश्वत शेती विकास	डॉ. एस्. पी. तेरसे	67
12.	रोजगार हमी योजना व सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील फळझाड लागवड कार्यक्रम	प्रा.नीलम देवेंद्र धुरी	70
13.	सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील रबर उत्पादन : व्यष्टी अध्ययन (उत्पादनाचा चिकित्सक अभ्यास)	प्रा. एस. एस. पाटील प्रा. टी.व्ही.कांबळे	80
14.	शाश्वत अन्न सुरक्षिततेसाठी शाश्वत शेती	प्रा. डॉ. एम. आर. खोत	85

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

ISBN 978-81-925027-4-8

भारतातील शेती संकट - कारणे आणि उपाय

प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले
स. का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय, मालवण

सारांश :

शेती हा भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा आहे, असे जेव्हा आपण म्हणतो तेव्हा नक्कीच आपल्या लक्षात येते की, भारतामध्ये शेती हा लोकांचा प्रमुख व्यवसाय आहे. पण अलिकडच्या काळात शेतीमधील उत्पादनवाढीचा दर हळूहळू कमी होत आहे. देशी उत्पादनातील शेतीचा वाटा कमी होत आहे. शेतीतून मिळणाऱ्या उत्पन्नातून शेतकऱ्यांचा उत्पादनखर्च देखील करुन निघत नाही. कृषी संकटाचे फार मोठे व्यापक आणि प्रतिकूल परिणाम देशाच्या विविध क्षेत्रावर घडून येत आहेत. त्यामुळे शेतीवर आलेले संकट म्हणजे देशावर आलेले संकट म्हणता येईल. भारतातील कृषी संकटाच्या कारणांचा विचार करता, त्यामध्ये, शेतकऱ्यांची कमी उत्पन्न पातळी, कृषी उत्पादनाच्या आयातीतील शिथिलता, कृषी अनुदानात घट, शेती सुलभ कर्जपुरवठ्याचा अभाव, नैसर्गिक संकट इ. कारणांचा समावेश होतो. असे शेती संकट दूर करण्याचा मार्ग म्हणजे शेतीला एक फायदेशीर उपक्रम बनवणे आणि नव्या पिढीला पुन्हा शेती क्षेत्राकडे आकर्षित करणे. सरकारनेही शेत क्षेत्रातील गुंतवणूकीचे प्रमाणा वाढविणे आवश्यक आहे. तसेच कृषी धोरणामध्येही आमूलाग्र बदल होणे गरजेचे आहे. शेतकरी, शेतमजूर संख्या, सरकार इ. सर्वांनी सामूहिकपणे सकारात्मक दृष्टीने काम करुन कृषी संकटापासून भारताला वाचविले पाहिजे.

प्रस्तावना :

भारतामध्ये शेती हा लोकांचा प्रमुख व्यवसाय असला तरी आज शेती व्यवसायाला अनेक संकटांना सामोरे जावे लागत आहे. त्यामुळेच भारतातील शेती आर्थिकदृष्ट्या फायदेशीर ठरत नसल्याचे दिसून येते. शेतीतून मिळणाऱ्या उत्पन्नातून शेतकऱ्यांचा उत्पादनखर्च देखील भरुन निघत नाही असे चित्र दिसून येत आहे. आजही भारतातील ५४.६% लोक रोजगाराच्या बाबतीत शेतीवर अवलंबून आहेत. हेच प्रमाण अमेरिका, जपान यासारख्या देशांमध्ये २% ते ३% एवढे आहे. कृषी संकटाचे फार मोठे व्यापक आणि प्रतिकूल परिणाम हे देशाच्या विविध क्षेत्रावर आणि राष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेवर घडून येत आहेत.

उद्दिष्ट्ये:

१) भारतातील शेती संकटाची कारणे अभ्यासणे.
२) भारतातील शेती संकटावर उपाय सुचविणे.

संशोधन पद्धती :

सदर शोधनिबंधासाठी दुय्यम साधन सामुग्रीचा वापर केला असून यामध्ये वर्तमानपत्रातील प्रकाशित लेख, तसेच संदर्भिय पुस्तके आणि इंटरनेटवरील प्रकाशित माहितीचा आधार घेण्यात आला आहे.

भारतातील शेती संकटाची कारणे :

१) शेतीतून मिळणाऱ्या उत्पन्नापेक्षा शेतकऱ्यांचा खर्च जास्त असल्याने शेतीमध्ये आमूलाग्र सुधारणा करण्यास शेतकरी असमर्थ ठरतो.
२) शेती क्षेत्रातील सार्वजनिक गुंतवणूकीचे प्रमाण कमी होत असल्यामुळे शेती क्षेत्राचा वृद्धी दर कमी आहे.
३) शेतीमध्ये पाणीपुरवठा विषयक सोयींचा अभाव मोठ्या प्रमाणात आढळतो.
४) सिंचन सोयी आणि पाणलोट विकास कार्यक्रमाची अयोग्य अंमलबजावणी झाल्याने शेती क्षेत्राच्या विकासात अडथळा निर्माण झाला.

ISBN 978-81-925027-4-8

A Compilation of Research Papers on Multidisciplinary Subjects

TALK

Silver Jubilee Year 2019-20 Special Book Edition

Editors

Mr.Abhijit P. Mahale,
Dr. Milan N. Walavalkar

Raosaheb Gogate College of Commerce and
Smt. Saraswatibai Ganshet Walke College of Arts, Banda, Dist- Sindhudurg (Maharashtra) India.
(Permanently Affiliated to University of Mumbai and NAAC 3rd cycle Reaccredited B+ CGPA 2.73)

Scanned with CamScanner

A Compilation of Research Papers in Multidisciplinary subjects
Silver Jubilee Year 2019-20 Special Book Edition

TALK

(Teachers Academy for Liberal Knowledge)

Editors

Mr.Abhijit P. Mahale
Assistant Professor of Accountancy

Dr. Milan N. Walavalkar
Assistant Professor of Economics

Raosaheb Gogate College of Commerce and Smt. Saraswatibai Ganshet Walke College of Arts, Banda, Dist- Sindhudurg (Maharashtra) India.(Permanently Affiliated to University of Mumbai and NAAC 3rd cycle Reaccredited B+ CGPA 2.73)

Scanned with CamScanner

Contents

	Title	Author Name	P.No.
•	Editorial		5
1.	Comparative Accounting Study of Old and New Pension Schemes of Primary Teachers in Konkan Region (Sawantwadi Taluka)	Mr. Vasudev Govind Barve	7
2.	Welfare Policies	Prin. Dr. Shrirang Mandale	11
3.	Impact of Federal Structure on Management of Fishery Towards Women Empowerment in Sindhudurg District (M. S.) as compared to Goa State: Empirical Study	Prof. Mugdha Atul Kamat	16
4.	Comparative Study of Impact of Government Welfare Schemes: with Special Reference to Ratnagiri	Dr. Rama Achuta Sartape	27
5.	Effect of Federalism on the Problems of Mango Growers: A Case Study of Rajapur Taluka (Ratnagiri District)	Prof. Vaseem H. Sayyed (Haseena)	35
6.	Micro, Small & Medium Enterprises Challenge & Opportunities	Shri. Sandesh Suryakant Sawant	43
7.	A Study Role Of District Planning In Socio - Economic Development In Rural Area	Miss. Rupali Dhondu Mane	50
8.	Role of Library And Information Centre in Socio-economic Development	Mr. Anil Ananda Shirke	56
9.	सिंधुदुर्ग जिल्हा स्थानिक संस्थांचे राजकारण आणि बदलते प्रवाह	प्रा. किशोर कल्लापा म्हेत्री	61
10.	भारतातील शेती संकट - कारणे आणि उपाय	प्रा. डॉ. डी. व्ही. हारगिले	65
11.	जलव्यवस्थापनातून शाश्वत शेती विकास	डॉ. एस्. पी. तेरसे	67
12.	रोजगार हमी योजना व सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील फळझाड लागवड कार्यक्रम	प्रा.नीलम देवेंद्र धुरी	70
13.	सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील रबर उत्पादन : व्यष्टी अध्ययन (उत्पादनाचा चिकित्सक अभ्यास)	प्रा. एस. एस. पाटील प्रा. टी.व्ही.कांबळे	80
14.	शाश्वत अन्न सुरक्षिततेसाठी शाश्वत शेती	प्रा. डॉ. एम. आर. खोत	85

Scanned with CamScanner

ISBN 978-81-925027-4-8

Welfare Policies

Prin. Dr. Shrirang Mandale
S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalay,
Malvan – Sindhudurg.

Introduction :

Social welfare can be defined as the group of assistance programme designed to ensure the well being of a nations citizens. In other words, It is system that aims to provide quality care to society participants. Social welfare can be defined both as a system and us an overall effort. This means that it can be designed as a systematic set of programs that assist the population in different stages of their lives but that system comes from an effort and intention to provide that social welfare situation on the first place. Overall social welfare means on going attempts to take care of particular needs identified in the society.

Definition of Altered Marshall :

Economists like Alfred Marshall and Arthur C. Pigou Concluded that economics is study of mankind in the ordinary business of life. It examines that part of individual and social actions, which is most closely connected with the all ailment and use of material requests of well being.

Webster's New World college Dictionary :

I. The state of being or doing well condition of health happiness and comfort well being prosperity.

II. Organized efforts of government agencies that grant aid to the poor the unemployment etc.

III. Welfare Work on welfare receiving government aid because of poverty unemployment etc.

Samulson says :

Economically the traditional system of welfare payments geared to needs and earning involves massive hidden costs interims of disincentive effects.

Objectives of the Welfare :

1) The state of being or doing well condition of health, happiness and comfort well being prosperity.
2) Organized efforts of Govt. agencies that grant aid to the poor the unemployment etc.
3) Welfare Work – on Welfare receiving government aid because of poverty Unemployment etc.
4) To review of the welfare schemes.
5) To increase the standard of lining.
6) To reduce the income inequality.

Welfare Schemes :

1) Pradhan Mantri Kisan Samman Nidhi Scheme :

The Scheme promised to pay all poor farmers (Small and Marginal farmers having loans up to 2 hectors) Rs. 6000 each every year in three

Volume 10 (Special Issue 4)
January, 2020

ISSN - 2230 - 9578

Journal of Research and Development

A Multidisciplinary International Level Refereed Journal

COSMOS
IMPACT FACTOR
4.270

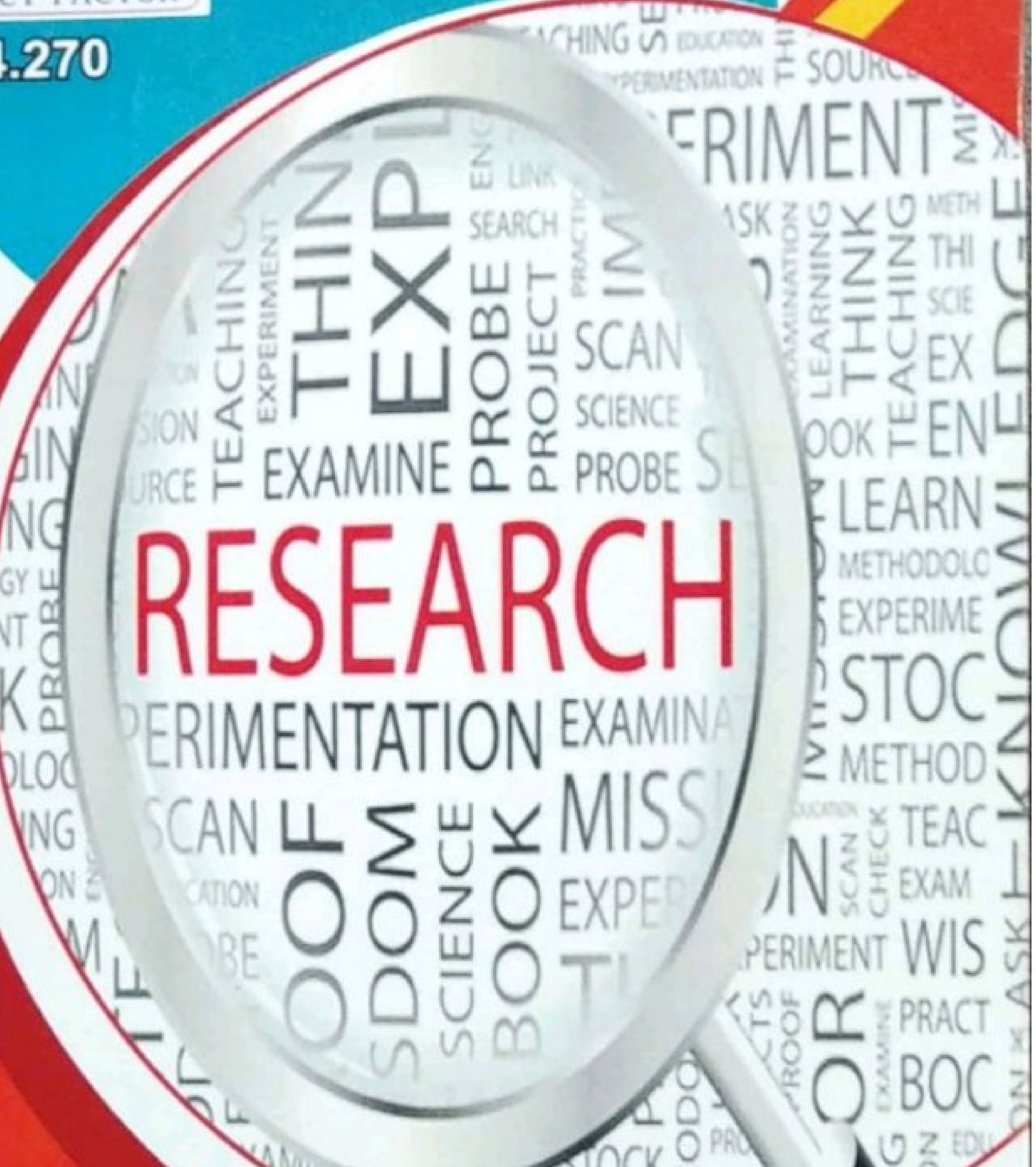

२६ जानेवारी २०२०

भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्त...

संशोधन पद्धती

Research Methodology

Editor : Dr. R.V. Bhole

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102
Email - info@jrdrb.com Visit - www.jrdrvb.com

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान, नंदुरबार व

ट्रायबल एज्युकेशन सोसायटीचे

कला व वाणिज्य महिला महाविद्यालय, नंदुरबार

ता.जि. नंदुरबार

यांच्या संयुक्त विद्यमाने प्रकाशित

२६ जानेवारी २०२० भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्त...

संशोधन पद्धती

Research Methodology

स्वागत मूल्य - 500/-

• मुखपृष्ठ व रचना - योगेश्वर जळगांवकर, ऋद्र क्रिएशन्स, माणिक चौक, बालशहीद शिरीषकुमार स्मारकासमोर, नंदुरबार जि. नंदुरबार मो. ९८२३७२४७०५. फोन नं. (०२५६४) २२०१५५

२६ जानेवारी २०२० भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्त 'संशोधन पद्धती' या संपादित अंकातील सर्व लेखन, मते आणि अभिप्राय संबंधित लेखकांची असून त्या संबंधी संपादक, प्रकाशक, मुद्रक सहमत असतीलच असे नाही.

Note : The opinions / views expressed in the articles in this Issue by the authors are of their own. The Publisher, Editor & Editorial Members does not necessarily agree with them. The authors themselves are responsible for the contents of their Research Paper/Articles.

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Journal of Research and Development

A Multidisciplinary International Level Refereed Journal

Volume 10, Special Issue 4, January 2020

Editor

Dr. R.V. Bhole

Special Issue Editor

Dr. Madhukar Atmaram Desale
T.E.S.'s Mahila College,
Nandurbar Dist. Nandurbar

Prof. Gautam Babulal Thorat
V.E.S.Sarvajanik Arts & Comm College
Visarwadi Dist. Nandurbar

Editorial Board

1) **Prof. Andrew Cherepanov,** Detroit, Michigan (USA)
2) **Ngyuyen kim Anth,** (HANOI) Vietnam
3) **Dr. R.K. Narkhede,** Nanded
4) **Principal Dr. J.B. Anjane,** Ainpur
5) **Prof. B.P. Mishra,** Aizawal (Mizoram)
6) **Dr. L.N. Varma,** Raipur (C.G.)
7) **Prof. R.J. Varma,** Bhavnagar (Guj)
8) **Dr. C.V. Rajeshwari,** Pottikonda (A.P.)
9) **Dr. S.B. Gaikwad,** Miraj
10) **Dr. D.D. Sharma,** Shimla (H.P.)
11) **Dr. Venu Triwedi,** Indore (M.P.)
12) **Dr. Chitra Ramanan,** Navi Mumbai
13) **Dr. Kaveri Dabholkar,** Bilaspur (C.G.)
14) **Dr. Jadhao Subhash P.,** (Washim)
15) **Dr. A.D. Bhosale,** (Khamgaon)

Special Issue Editorial Board

1) **Prin.Dr. D.S. Patil,** (Nandurbar)
2) **Prin. Dr. A. T. Patil,** (Visarwadi)
3) **Prin. Dr. S.S. Gore,** (Solapur)
4) **Prin.Dr. Sanjay Shinde,** (Nandurbar)
5) **Dr. D.K. Khokle,** (Hingoli)
6) **Dr. V.I. Girase,** (Nandurbar)
7) **Dr. S.V. Kuwar,** (Nandurbar)
8) **Dr. N.D. Indolkar,** (Sagali)
9) **Dr. Vaishali Meshram,** (Nagpur)
10) **Dr. Balaji P. Munde** (Jalna)
11) **Dr. Vijay G. Gurav,** (Nijampur)
12) **Dr. Vasudev Wale,** (Pachora)
13) **Dr. Sunil Patil,** (Dahiwel)
14) **Dr. D.S. Nikumbh,** (Chalisgaon)
15) **Dr. Arun U. Patil,** (Akkalkuwa)

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Journal of Research and Development

A Multidisciplinary International Level Refereed Journal (Peer Reviewed)

COSMOS IMPACT FACTOR

4.270

Volume 10, Special Issue 4, January 2020

ISSN-2230-9578

२६ जानेवारी २०२० भारतीय प्रजासत्ताक दिनानिमित्त...

संशोधन पद्धती

(Research Methodology)

Special Issue Editor

Dr. Madhukar Atmaram Desale

T.E.S.'s Mahila College,

Nandurbar Dist. Nandurbar

Prof. Gautam Babulal Thorat

V.E.S.Sarvajanik Arts & Comm College

Visarwadi Dist. Nandurbar

Editor

Dr. R.V. Bhole

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102

Email - info@jrdrvb.com Visit - www.jrdrvb.com

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Scanned with CamScanner

41	Prof. Dr. J. B. Bagul	Literary Review and its importance in Writing a Paper or Dissertation	137-139
42	Dr. Vinod Hirasing Raghuvanshi	Systematic Steps of Scientific Research	140-143
43	प्रा. सुनिता संतोष पवार	संशोधन अहवाल	144-145
44	प्रा.डॉ. के.बी. गिरासे	संशोधनात संदर्भसुची देण्याच्या पद्धतीचे अध्ययन	146-149
45	आशिष गुलाबसिंग वसावे प्राचार्य डॉ. संजय एस. शिंदे	संशोधनाची उद्दिष्टे व महत्व	150-153
46	डॉ. राजेंद्र बाविस्कर	"वैज्ञानिक अनुसन्धान की पद्धतियाँ"	154-157
47	प्रा. विलास वसंतराव पाटील	नमुना निवडीचे तंत्र व प्रकार	158-161
48	श्री. विरेंद्र मुरलीधर घरडे	संशोधनाची मुलतत्त्वे (विशेष संदर्भ- सामाजिकशास्त्रे संशोधन)	162-165
49	डॉ.सनेर वाय. एच. विद्यामाई एस. बाविस्कर (बोरसे)	डी.एल.एड्. छात्राध्यापकांच्या अभिव्यक्ती व नेतृत्वगुण यांच्यातील सहसंबंधाचा अभ्यास	166-168
50	प्रा. मंगला डी.बन्सोड	संशोधन कार्यामध्ये गृहितकाचे महत्व	169-172
51	डॉ. नागसेन नामदेव मेश्राम	संशोधनाचे बदलते स्वरुप कालचे व आजचे	173-175
52	प्रा.डॉ.सौ. विजया विठ्ठल बाविस्कर	शैक्षणिक संशोधनात गुणवत्तावाढीसाठी उपाययोजना	176-178
53	डॉ. राहुल पुरुषोत्तम मेघे	"संशोधनाचे स्वरूप, व्याप्ती व टप्पे"	179-182
54	प्रा.डॉ. देविदासस विक्रम हारगिले	संशोधन आराखड्याची आवश्यकता आणि अंतर्भूत घटक	183-184
55	प्रा.डॉ. अश्विनी अविनाश खापरे	महात्मा गांधींच्या विचारातील स्वातंत्र्याची साधने मानवी मुक्तीचे साधन-अहिंसा आणि सत्याग्रह	185-186
56	डॉ. कविता साळुंके कु. ज्योती रामचंद्र लष्करी	संशोधन कार्यात आशय विश्लेषणातील संकल्पनात्मक विश्लेषणाचे महत्त्व	187-192
57	प्रा.डॉ.योगेश जगन्नाथ कोरडे	संशोधनात संगणकाचे महत्त्व	193-196
58	प्रा. डॉ. दीपक सु. धारवाडकर दलित सुभाषराव कांबळे	संशोधकांना भेडसावणाऱ्या अडचणी : एक अभ्यास	197-198
59	प्रा. प्रेमलाल नुरा नाईक	"संशोधन आराखडा"	199-201
60	प्रा.डॉ. सुनिल व्ही. कुवर	"संशोधनातील मुलाखतीचे फायदे व तोटे"	202-204
61	डॉ. महेश व्ही. गांगुर्डे	अनुसन्धान में तथ्य सामग्री के स्त्रोतों के महत्त्व एवं प्रकार	205-209

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

संशोधन आराखड्याची आवश्यकता आणि अंतर्भूत घटक

प्रा.डॉ. देविदासस विक्रम हारगिले
स.का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय, मालवण

- **प्रस्तावना :– संशोधन आराखडयाचा अर्थ आणि महत्त्व :–**

संशोधन आराखडा ही शास्त्रीय सामाजिक संशोधनातील एक प्रमुख पायरी आहे. कोणतेही कार्य व्यवस्थितपणे पार पाडण्यासाठी सर्वप्रथम त्या कार्याचा आराखडा तयार करावा लागतो. संशोधकाला त्या कार्याचे पद्धतशीर नियोजन, त्याची रुपरेषा आणि मांडणीचे स्वरुप निश्चित व स्पष्ट करावे लागते. त्यालाच 'आराखडा' असे म्हणतात. इमारतीचे बांधकाम, पुलाचे बांधकाम, धरणाचे बांधकाम इत्यादींसाठी अगोदरच बांधकामाचा आराखडा तयार केला जातो. हीच गोष्ट सामाजिक क्षेत्रातील संशोधनाला सुद्धा लागू होते. संशोधनास सुरुवात करण्यापूर्वी संशोधकाला प्रथमतः संशोधनाचा आराखडा तयार करावा लागतो. त्यात संशोधनाचा विषय, उद्देश, अध्ययन क्षेत्र, कालावधी संशोधनासाठी आवश्यक असणारी माहिती संकलित करणे. तिच्या संकलनाच्या पद्धती निश्चित करणे, नमुना निवडीचे आधार ठरविणे, तथ्य संकलनाची साधने ठरविणे. तथ्यांचे विश्लेषण, संशोधन कार्याचा खर्च इत्यादी किती तरी बाबी त्याला संशोधन कार्याच्या सुरुवातीलाच ठरवाव्या लागतात. भविष्यात उद्भवणाऱ्या समस्या व अडचणींचा देखील त्याला अंदाज घ्यावा लागतो. संशोधन कार्याची योजना आखणे म्हणजेच "संशोधनाचा आराखडा" होय. संशोधनाचा आराखडा तयार केल्यामुळे संशोधनात सुसूत्रता येते. तसेच वेळ, शक्ती आणि पैसा यांचा अपव्यय होत नाही. संभाव्य समस्या व अडचणींची संशोधकाला अगोदरच कल्पना येत असल्यामुळे त्या दूर करण्याची त्याला योजना आखता येते. म्हणूनच संशोधन आराखडा तयार करणे ही शास्त्रीय संशोधनातील एक महत्त्वाची पायरी समजली जाते.

- **उद्दिष्टे :–**

1) शास्त्रीय संशोधन आराखड्याची आवश्यकता अभ्यासणे.
2) आदर्श संशोधन आराखडा करण्यासाठी आवश्यक गोष्टी अभ्यासणे.

- **संशोधन आराखडयाच्या व्याख्या :–**

1) विशिष्ट घटनेशी किंवा समस्येशी संबंधित निष्कर्ष प्रस्थापित करण्यासाठी तिचे संशोधन करण्यापूर्वीच संशोधन कार्यातील संभाव्य परिस्थितीच्या संदर्भात काही निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेला 'संशोधन आराखडा' असे म्हणतात. – रसेल लॅक ऑफ
2) श्रम, वेळ आणि पैसा यांचा महत्तम उपयोग करुन संशोधनाच्या उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी तथ्यांचे संकलन, विश्लेषण आणि निर्वचन करुन सिद्धांताची मांडणी करण्यासाठी निर्णय घेण्याच्या नियोजन प्रक्रियेला संशोधन आराखडा असे म्हणतात.
डॉ. बोधनकर, प्रा. अलोणी

- **शास्त्रीय संशोधन आराखडयाची आवश्यकता :–**

1) अचूक निष्कर्ष काढणे :– आपल्या संशोधनातील निष्कर्षाची अचूकता किती प्रमाणात राहील, याबद्दल संशोधकाला कल्पना नसणे ही स्वामाविक बाब आहे. कधी कधी हयात अनेक दोष निदर्शनास येतात. त्या दोषांचे प्रमाण किती आहे याची सुद्धा त्याला कल्पना नसते. त्यामुळे तो अडचणीत येतो. संशोधनाचे निष्कर्ष अचूक असले तरी सुद्धा तो अडचणीत येतो. निष्कर्ष अचूक रहावेत म्हणून प्रयत्न करणे हे अत्यंत खर्चाचे, शक्तीचे आणि वेळेचे कार्य असते. म्हणून या सर्वांचा अपव्यय टाळून अचूक निष्कर्ष काढण्यासाठी शास्त्रीय आराखडयाची आवश्यकता भासते.

2) तथ्य संकलन करणे व त्यांचा अर्थ लावणे :– संशोधन आराखडा न करता तथ्य संकलन करणे हे अयोग्य असते. तसेच तथ्य संकलनासाठी योग्य तंत्राची निवड करणे सुद्धा आवश्यक असते. दोषपूर्ण तंत्राद्वारे संकलित केलेली माहिती दोषपूर्ण असते. संशोधकाने कितीही तथ्ये आणि माहिती संकलित केलीत तरी संशोधन आराखड्याची आवश्यकता भासते.

3) चौकशी तंत्रे निर्माण करणे :– संशोधकाने उपयुक्त चौकशी तंत्रे निर्माण करण्यासाठी तसेच त्यांच्या सुधारणेसाठी त्याने सतत प्रयत्नशील असले पाहिजे. त्यासाठी शास्त्रशुद्ध पद्धतीने तयार केलेला संशोधन आराखडा मार्गदर्शक ठरतो.

- **आदर्श संशोधन आराखडा करण्यासाठी आवश्यक गोष्टी किंवा घटक :–**

आदर्श संशोधन आराखड्याची निर्मिती करताना संशोधकाला पुढील घटकांची नोंद घ्यावी लागते.

* संपादक *

डॉ. मधुकर देसले

महिला महाविद्यालय, नंदुरबार समाजशास्त्र विभागात २६ वर्ष अध्यापनाचा अनुभव. क.ब.चौ.उ.म.वि.,जळगाव समाजशास्त्र अभ्यास मंडळ सदस्य. समाजशास्त्र एम.फिल., पीएच्.डी. मार्गदर्शक, १२० राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेत सहभाग व आयोजन. ६९ संशोधन पेपर प्रकाशित. संशोधन क्रांती, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरवग्रंथ, भारतीय समाज : प्रश्न, समस्या आणि परिवर्तन, भारतातील सामाजिक समस्या आणि परिवर्तन, महिला गौरवग्रंथ व म.फुले, शाहू महाराज व डॉ. आंबेडकर या ग्रंथांचे संपादक. बालकल्याण समिती सदस्य. अखिल भारतीय ग्राहक पंचायत नंदुरबार जिल्हा उपाध्यक्ष, समाज भुषण, बहुजनरत्न, महात्मा फुले, साने गुरुजी, आदर्श शिक्षक. रा.से.यो. उत्कृष्ट कार्यगौरव इ. पुरस्कार प्राप्त. उ.म.वि. जळगांव २०१४-१५ पासून (आयडीयल पदव्युत्तर शिक्षक), आंतरराष्ट्रीय संशोधन पत्रिका, औरंगाबाद (सल्लागार). ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान, नंदुरबार (संचालक).

प्रा. गौतम थोरात

सार्वजनिक कला, वाणिज्य महाविद्यालय, विसरवाडी ता. नवापूर जि. नंदुरबार. १५ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव. उ.म.वि. पीएच्.डी. प्रवेशित शै. वर्ष २००९-१० मध्ये प्रभारी प्राचार्य. रा.से.यो. नंदुरबार विभाग जिल्हा समन्वयक. उपाध्यक्ष-ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान, नंदुरबार. राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय स्तरावर जर्नल्समध्ये ३३ शोध निबंध प्रसिद्ध. संशोधन क्रांती, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरवग्रंथ, भारतीय समाज : प्रश्न, समस्या आणि परिवर्तन, भारतातील सामाजिक समस्या आणि परिवर्तन या ग्रंथांचे संपादक. संशोधन पद्धती या विषयावर राष्ट्रीय परिषदेचे आयोजन इ. सह शैक्षणिक कार्यक्रमात सहभाग व उल्लेखनिय कार्य.

Esta. - 16/04/2014 Reg.No. - Mah/105/2014

Dnyanpeeth Pratishthan

ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान

• Vice-Chairman •
Prof. Gautam B. Thorat
Mo. 9403931634

• Chairman •
Yogeshwar L. Jalgaonkar
Mo. 9823724705

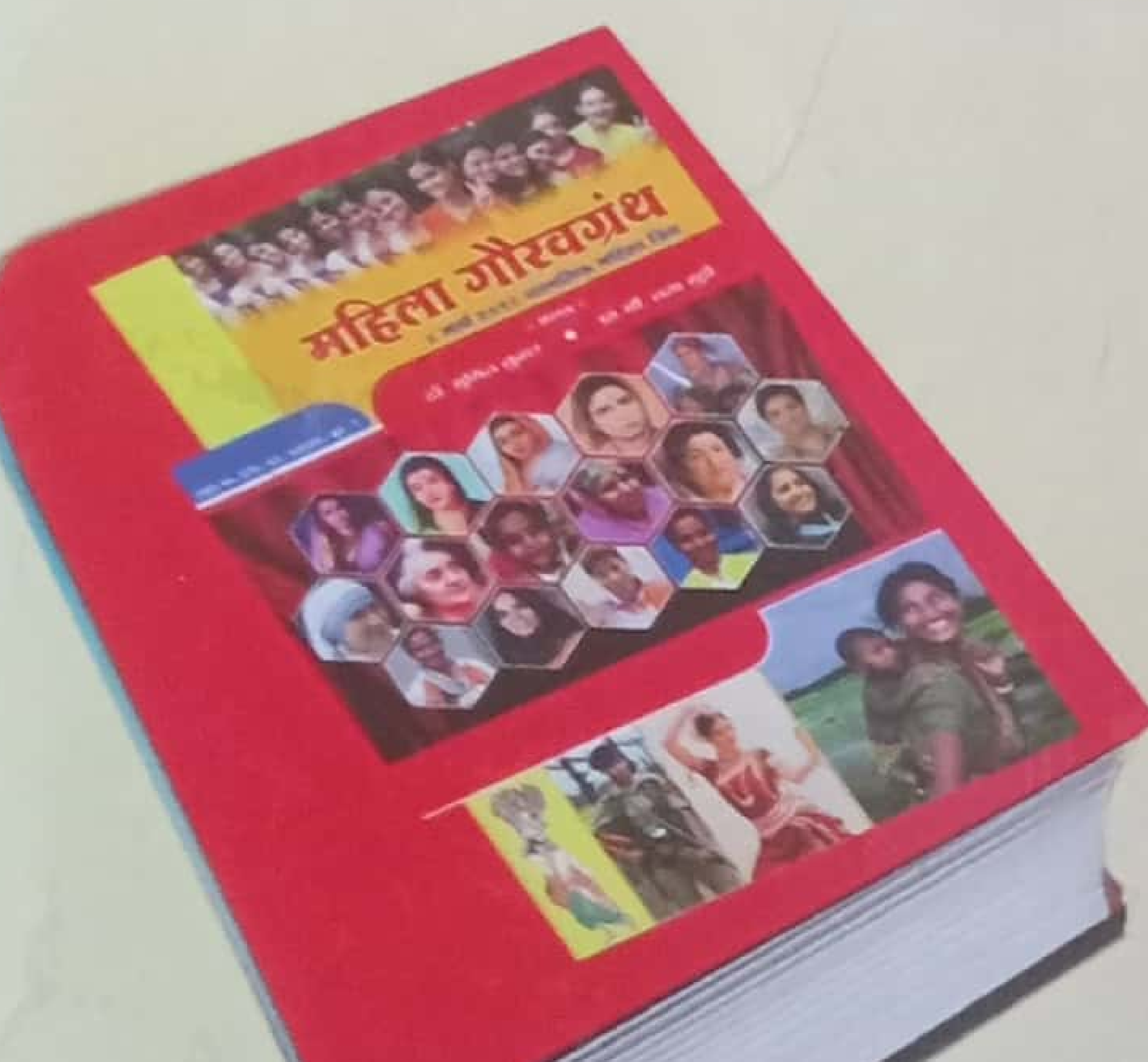

ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान, नंदुरबार

ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान अंतर्गत शैक्षणिक क्षेत्रात योगदान देणारे संशोधन करणाऱ्या विचारवंत, अभ्यासक, संशोधकांच्या कार्याला प्रोत्साहन देणारे काही ठळक उपक्रम.

• आमची वाटचाल •

"उच्च शिक्षणातील संशोधन" राष्ट्रीय चर्चासत्र, आंतरराष्ट्रीय जर्नल ISSN प्रकाशित. (३ ऑगस्ट २०१४).

"डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर गौरवग्रंथ" ISBN प्रकाशित. (१४ एप्रिल २०१५).

"भारतीय समाज : प्रश्न, समस्या आणि परिवर्तन" राष्ट्रीय चर्चासत्र, ISBN ग्रंथ प्रकाशित. (४ ऑक्टो. २०१५).

"भारतातील सामाजिक समस्या आणि परिवर्तन" राष्ट्रीय चर्चासत्र, ISBN ग्रंथ प्रकाशित. (४ ऑक्टो. २०१५).

"महिला गौरवग्रंथ" ISBN प्रकाशित. (८ मार्च २०१६).

"डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्मृतिग्रंथ" ISBN प्रकाशित.(१४ एप्रिल २०१६).

"सामाजिक न्यायाचे पुरस्कर्ते, भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर" ISBN प्रकाशित. (१४ एप्रिल २०१७).

"सामाजिक समतेचे प्रणेते - महात्मा फुले, राजर्षी शाहू महाराज व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर" आंतरराष्ट्रीय जर्नल ISSN प्रकाशित. (१४ एप्रिल २०१८)

योगेश्वर जळगांवकर
चेअरमन- ज्ञानपीठ प्रतिष्ठान, नंदुरबार

Dnyanpeeth Pratisthan is a multipurpose social-service oriented institute established for the welfare & empowerment of socially & economically backward classes, women, minorities, illiterate, labours & differently abled. The institution endeavors to dedicate itself to fulfil educational, medicinal & hygienic, irrigigational, rural development, industrial, religious & cultural needs of the rural & urban area to promote values of freedom, equality & brotherhood.

Off. - Manik Chowk, Nandurbar Tal.Dist. Nandurbar-425412 (Maharashtra) Ph. (02564) 220155

ISSN 2349-638x
Impact Factor 5.707

"सामान्यांसाठी शिक्षण"
स्थापना १९६७

ICSSR, New Delhi Sponsored

National Level Seminar in Interdisciplinary subject

FINANCIAL LITERACY AND DIGITAL PAYMENT SYSTEM IN INDIA

Kisan Shikshan Prasarak Mandal, Borgaon (Kale), Tq.& Dist. Latur

Affiliated to Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad

VASANTRAO KALE MAHAVIDYALAYA,

DHOKI, TQ. & DIST. OSMANABAD. (MS)

Saturday, 28th December 2019

Pri. Dr. Haridas Fere
Chief Editor

Dr. Balasaheb Maind
Editor

Organized By

Department of Economics

Vasantrao Kale Mahavidyalaya, Dhoki

Tq. & Dist. Osmanabad (MS).

Vol. I

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

Indian Council of
Social Science Research

ICSSR, New Delhi Sponsored

NATIONAL SEMINAR

on

FINANCIAL LITERACY AND DIGITAL PAYMENT SYSTEM IN INDIA

28th December 2019.

Organized by

K.S.P.M.'S

Vasantrao Kale Mahavidyalaya, Dhoki, Tq. & Dist. Osmanabad (MS)

(Department of Economics)

Chief Editor
Dr. Haridas Fere
(Principal)

Editor
Dr. B.V. Maind
(Convener)

Scanned with CamScanner

Scanned by CamScanner

The Types Of Digital Payments And Its Benefits

Dr. D. V. Hargile
S. K. Patil Sindhudurg Mahavidyalay Malvan,

Abstract :-

Government of India aim to create a Digitally empowered economy that is cashless. In Digital Payment method there is no use of cash or cheques. There are various types and modes of digital payments. These are Banking Cards, USSD, AEPS, UPI, Mobile Wallets, Bank Pre-Paid Cards, Internet Banking, Mobile Banking, BHIM etc. The benefits of this facility is to provide customers the flexibility to make payments from any where and at anytime.

Introduction :-

As part of the 'Digital India' Campaign the Government of India aim to create a Digitally empowered economy that is 'faceless, Paperless, Cashless. There are various types and modes of digital payments.

Digital Payment methods are often easy to make more convenient and provide customers the flexibility to make payment from anywhere and at anytime.

Digital Payment :-

Digital payments occurs when goods or services are purchased through the use of various electronic mediums. There is no use of cash or cheques in this type of payment method.

Cashless Economy :-

In cashless economy all transaction are carried out using different types of payment methods.

Objectives :-

1) To study the types of Digital payment Methods.
2) To Study the Benefits of Digital Payment methods.

Types of Digital Payment Methods in India.

1) Banking Cards :-

This type is the most widely used payment methods. The main advantage of debit/ credit or prepaid banking cards is that they can be used to make other types of digital payments. For example, customers can store card information in digital payment apps of mobile wallets to make cashless payment. Some of the most reputed card payment system are Visa, Rupay and Master Card.

2) USSD :-

*99# can be used to carry out mobile transactions without downloading any app. The main aim of this type of digital payment service is to create an environment of inclusion among the underserved sections of society and integrate them into mainstream banking. This service can be used to imitate fund transfers, get a look at bank statements and make balance queries.

3) AEPS :-

Expanded as Aadhar Enabled payment system, can be used for all banking transactions such as balance enquiry, cash withdrawal, cash deposit, payment transactions, Aadhaar to Aadhaar fund transfer etc.

4) UPI :-

UPI is a type of interoperable payment system through which any customer holding any bank account can send and receive money through a UPI – bassed app. The main advantage of UPI is that it enables users to transfer money without a bank account or IFSC code.

5) Mobile Wallets :-

A Mobile wallets is a type of virtual wallet service that can be used by downloading on app. One can also add money to a mobile wallet and use the same to make payments and purchase goods and services. Some of the mobile wallets apps in the market are pay tem, Mobikwik, Free charges etc.

6) Bank Pre-paid Cards :-

A Prepaid card is a type of payment instruments on to which you load money to make purchases. The type of card may not be linked to the bank account of the customer. However a debit card issued by the bank is linked with the bank account of the customer.

Sr.No.	Name of Author	Title of paper	Page No.
60	Balasaheb B. Rajemane Shamsundar D. Gulbhile	Impact of Digital Payment System on Unorganized Retail Sector	185
61	Dr.Balaji Shivaji Rajole	A Study on impact of Cash less Transaction on the Indian Economy	188
62	Sachin Sarode	Advantages Of Digital Payment System In India	193
63	Mrs. Urmila Subhash Shendage	Study Of The Impact Of Cashless Transaction On Peoples Day To Day Life	196
64	Amol Sitaram Shinde	Impact of Digital Payment System on Indian Economy	199
65	Smt. Suwarnamala Maruti Surwase	Financial Literacy and Its Impact on Digital Payment System	202
66	Dr. P. D. Suryawanshi	Digital Payment Methods and Problems	205
67	Dr. B. P. Thakur	Challenges of Electronic Payment Systems	208
68	Kamalkishor Shivaji Tode	Digital Payment System Advantages And Disadvantages	210
69	Vijaykumar	Cashless Transaction: Challenges And Remedies In India	213
70	Dr. T. S. Bidwe, Dr. S. M. Sarsare	Modern Payment System for MSRTC	216
71	Dr. S. D. Erande	Digital Payment Systems an Overview	219
72	Dr. D. V. Hargile	The Types Of Digital Payments And Its Benefits	222
73	Santosh Johari	Digital Payment System and Agricultural Industrial and Service Sector	224
74	Dr. Gajanan Lokdiba Shendge	Indian Banking system after Globalization	226
75	Mr. Madhav Dattarao Shrimangale	Digitalization In English Language Teaching-Learning	229

Scanned with CamScanner
Scanned by CamScanner

Kisan Shikshan Prasarak Mandal,Borgaon (Kale) Tq.& Dist. Latur

VASANTRAO KALE MAHAVIDYALAYA,

DHOKI, Tq. & Dist.- Osmanabad (MS).

: Special Issue Published By :

Aayushi International Interdisciplinary Research Journal

ISSN 2349-638x Impact factor 5.707

Peer Review Journal

Website : www.aiirjournal.com I Email : aiirjpramod@gmail.com

Chief Editor - Pramod Tandale

प्रभाकर श्रोत्रिय के नाटक :
कथ्य एवंम् शिल्प

प्रा. हंबीरराव मारूती चौगले

Scanned by CamScanner

प्रभाकर श्रोत्रिय के नाटक: कथ्य एवंम् शिल्प

प्रा. हंबीरराव मारूती चौगले

© प्रा. हंबीरराव मारूती चौगले

मोबा. ९४०४३८८११८
९२८४२६५२९१

ज्ञानार्णव प्रकाशन

ज्ञानेश्वर भोसले

दर्शन लाईफस्टाईल, टाईप-के२, रो हाऊस क्र.११,
पेट्रोल पंपाजवळ, वाणगाव, ता. डहाणू, जि. पालघर,
महाराष्ट्र – ४०१ १०३. मोबा. ७७४४००९०१६

प्रकाशन तिथिः- २६ जून , २०१९

डि.टी.पीः- व्ही. एस. एंटरप्रायजेस, कोल्हापूर

छपाईः- स्वान प्रेस, शिवाजी उद्यमनगर, कोल्हापूर
कव्हर डिझायनिंगः- तनुष ग्राफिक्स, कोल्हापूर

ISBN-978-93-84202-12-5

मूल्यः- १२० /-

(कोल्हापूर कोर्ट रुम)

Scanned by CamScanner

संक्षिप्त परिचय

प्रा. श्री. हबीरराव मारूती चौगले

सहायक प्राध्यापक, हिंदी विभागाध्यक्ष,
स. का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय,
मालवण, जि. सिंधुदुर्ग.
मोबा. ९४०४३८८११८, ९२८४२६५२९१

- एम.ए., एम.फिल. सेट (हिंदी)
- जून २००८ से स.का.पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय मालवण, जि. सिंधुदुर्ग (महाराष्ट्र) में कार्यरत.
- विभीन्न संगोष्ठियों, कार्यशालाओं एवं सेमिनारों में प्रपत्र वाचन एवं सहभाग.
- 'मोहन राकेश एवं विजय तेंडूलकर के नाटकों की सामाजिक समस्याओं का तुलनात्मक अध्ययन' विषयपर लघुशोध प्रबंध प्रस्तुत (Minor Research Project) (Mumbai University)
- करियर गाईडन्स एवं हिंदी दिवस के उपलक्ष्य में विभीन्न महाविद्यालयों में व्याख्यान.

ISBN : 978-93-84202-12-5

ज्ञानार्णव प्रकाशन

Scanned by CamScanner

इस लॉकडाउन ने लाखों उद्योगों को हमेशा के लिए बंद किया, खेती की उपज खेती में ही सड़ गई। बाज़ार बंद होने से सभी उत्पादों की खरीद–फरोख्त बंद हुई। मवेशियों का लाखों लिटर दूध खराब हो गया। इससे किसानों और मजदूरों पर दोहरी मार पड़ी। किसानों की खेती में लगाई लागत और तैयार फसल दोनों बेकार गई। कर्ज़ से वे चौपट हो गए। कल कारखानों के बंद होने से सारे मजदूर दाने–दाने को मोहताज हो गए। शहरों की झुग्गी–झोपड़ियां खाली और सूनी हो गई। सभी मजदूर मिले जो वाहन नहीं तो पैदल ही अपने–अपने घर की ओर निकल पड़े। अनेकों ने दूसरे राज्यों तक पैदल चलते–चलते रास्तों में ही दम तोड़ दिया। अनेक बच्चे रास्ते में ही पैदा हो गए तो अनेक बच्चों ने रास्तों पर आख़री सांस ली। एक ओर जहां अस्पताल में महामारी से दम तोड़ चुके अपनों की लाशें परिजनों को नहीं मिलती थीं वही दूसरी ओर वर्ण भेद के चलते कई लाशें शमशान का इंतज़ार भी करती नज़र आती रहीं। खास कर किसानों और मजदूरों के साथ ये घटनाएं और भी दर्दनाक हुई थीं।

औषधी कंपनियों के नए सिरे से व्यापार शुरु हुए। मनुष्य जीवन बचाने के लिए डॉक्टर, सिस्टर, ब्रदर, मेडिकल कर्मचारी, शासन व्यवस्था, पुलिस प्रशासन, शिक्षा विभाग आदि सभी मुस्तैदी के साथ डटे रहे। लेकिन मनुष्य को बचाते– बचाते किसानों की खुदखुशियां बढ़ गई। उनके परिवार बिखर गए। मजदूर और उनके परिवार भूखे मरने लगे। सरकारी यंत्रणाएं धरी की धरी रह गई। जहां किसानों और मजदूरों की कतारें दानी गुणी महात्माओं के दरवाज़े पर भीख मांगते दिखाई देने लगीं, वहीं बैंक के सामने भी ऐसे ही नज़ारे दिखाई देते रहे, जो सरकारी सहायता के रूप में खाते पर जमा पांच सौ रुपए पाने के लिए धूप और महामारी की चिंता किए बिना घंटों खड़े रहते रहे।

अखण्ड पब्लिशिंग हाऊस
Publisher, Distributor, Exporter having an Online Bookstore
E-mail : akhandpublishinghouse@gmail.com

ISBN 978-93-90870-09-7
9 789390 870097

इक्कीसवीं सदी के हिंदी साहित्य में किसान और मजदूर विमर्श

डॉ. सुनिल चव्हाण

इक्कीसवीं सदी के हिंदी साहित्य में किसान और मजदूर विमर्श

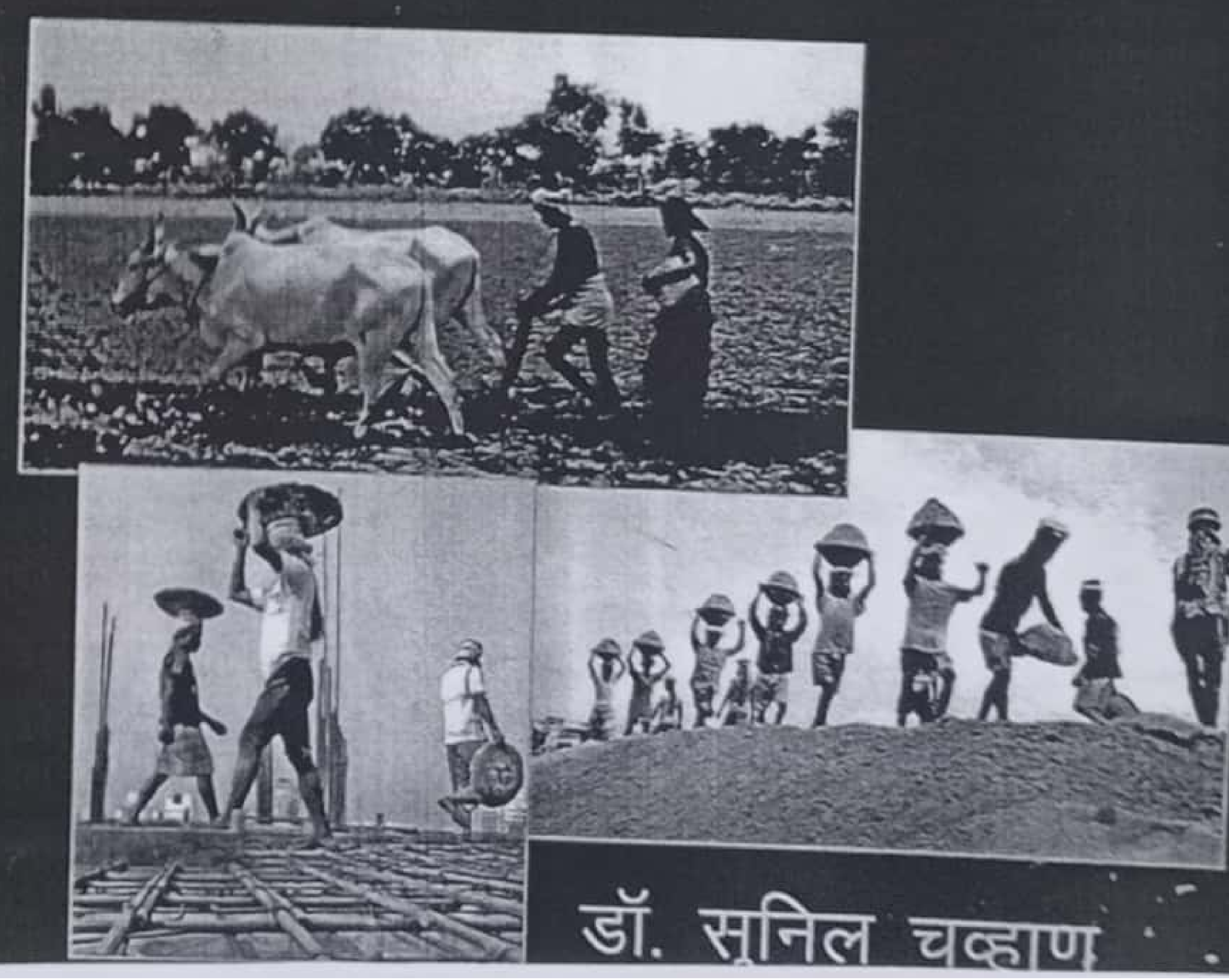

डॉ. सुनिल चव्हाण

19. चंद्रकांत देवताले की कविता में किसान चेतना 125
—प्रा. हंबीरराव चौगले

20. हिन्दी उपन्यासों में किसान एवं मजदूर का यथार्थ चित्रण 130
—डॉ. शंकर गंगाधर शिवशेट्टे

21. 21 वीं सदी के हिंदी नाटक में किसान विमर्श 138
—तितिक्षा जी वसावा

आलेख लेखक परिचय 146

लेखक परिचय 148

19

चंद्रकांत देवताले की कविता में किसान चेतना

विषय प्रवेश

किसान जो देश का पेट भरता है, सदियों से हाशिए पर रहा है। देश की 50% से अधिक आबादी खेती से जुड़ी है। 1962–63 में जब हरित क्रांति हुई तब से भारतीय किसानों का खेती करने का तरीका बदल गया है। हरित क्रांति के पूर्व देश में अनाज की आयात की जाती थी पर 1960 के बाद भारत सरकार ने पंजाब, हरियाणा के कुछ किसानों को खेती के नये तरीके, नए बीज, नए औजार खेती संबंधी उपकरणों पर सब्सिडी इत्यादी प्रकार की मदद भारतीय किसान को। इसी का नतीजा यह हुआ कि सदियों से चले आ रहे खेती करने के तरीके में बदलाव हुआ। गेहूं का उत्पादन इतना बढ़ा कि उसे भारत निर्यात भी करने लगा। इस तरह हरित क्रांति के पश्चात भारत अनाज में स्वावलंबी बन गया। इतना सबकुछ होने के बावजूद पंजाब और हरियाणा को छोड़ कर अन्य राज्यों में किसानो की स्थिति में ज्यादा परिवर्तन नहीं हुआ। धीरे–धीरे खेती में प्रयोग किए जाने लगे। स्वतंत्रता प्राप्ति के बाद इसी समय 'जय जवान

प्रा. हंबीरराव चौगले, अध्यक्ष, हिंदी विभाग, स. का. पाटील सिंधुदुर्ग महाविद्यालय, मालवण